Opravdanja za greške velikih učenjaka i imama

Šejhu-l-islam Ibn Tejmijje

Šejhu-l- islam ibn Tejmijje

OPRAVDANJA ZA GREŠKE VELIKIH UČENJAKA I IMAMA

SARAJEVO, 2008.

BIOGRAFIJA AUTORA

Ime i porijeklo

Ahmed ibn Abdu-l-Halim ibn Abdu-s-Selam ibn Tejmijje el-Harrani. Poznat je kao Tekijju-d-din, Ebu-l-Abbas. Nosilac je počasne titule šejhu-l-islam.

Rođen je desetog ili dvanaestog rabi'u-l-evvela 661. hidžretske godine, u Harranu. Harran je malo mjesto u blizini Šama.

Najezda tatara prisilila je njegova oca da se preseli u Damask. U Damasku je odrastao i načinio svoje prve korake u nauci.

Učitelji

Učio je kod mnogih istaknutih učitelja njegovog vremena. Neki biografičari navode, čak, hiljadu njegovih učitelja!

Navest ćemo imena nekih:

-Njegov otac,

-Šemsu-d-din,

-Zejnu-d-din ibn el-Mendža,

-El-Medžd ibn Asakir,

-Ibn Abdu-l-Kavijj

Učenici

Mnogi su učili od njega. Mnogi su, nakon njega, postali prvaci u islamu i ostavili vrlo vrijedna djela iza sebe.

Navest ću imena najpoznatijih:

-Ibn Kajjimi-l-Dževzijje,

-Imam Zehebi,

-Ibn Kesir,

-Ahmed ibn Abdu-l-Hadi el-Makdisi,

-Muhammed ibn Muflih

Znanje

Bio je čudo u nauci. Bio je vrsni poznavalac svih vjerskih naučnih disciplina. Poznavao je i druge vjere do u detalje. Pisao je o drugim vjerama i to tako detaljno da bi učeni u toj vjeri bili iznenađeni.

Izdavao je fetve, a nije napunio ni dvadeset godina! Allah mu je podario jako pamćenje, a sporo je zaboravljao. Što god bi pročitao zapamtio bi, doslovno ili značenje.

Njegovo znanje izaziva divljenje zbog dva razloga:

Prvi: Širina njegova znanja. Gotovo da ne postoji naučna oblast u kojoj on nije dosegao vrhunac. I to ne samo u vjerskim naukama. Bio je vrstan poznavalac i drugih nauka svoga vremena.

Drugi: Dubina i temeljitost. Svaku nauku je poznavao u njenim temeljima i sekundarnim pitanjima. Vrlo često je sam zaključivao i kritički ocjenjivao određene pojave u naukama.

Pisana djela

Napisao je mnogo djela. Pisao je brzo i iz pamćenja nisu mu trebali izvori. Većina sačuvanih djela nalazi se u sabranim djelima pod nazivom *Sabrane fetve, Ibn Tejmijje.*[1]

Pohvale učenjaka

Ibn Dekik el-'Id:

Susreo sam se s njim i vidio sam čovjeka pred čijim očima je izloženo znanje, uzima šta hoće, ostavlja šta hoće.

1 Neka djela prevedena su na bosanski jezik. Među njima je i ovo kratko ali sadržajno.

Ibn el-Kajjim:

On je šejh islama i muslimana. Pomagatelj vjere i pronositelj Allahovog dokaza za ljude. Pozivač k Allahu i Poslaniku. Borac na Allahovom putu. Vratio je u praksu što je bilo zapostavljeno od vjere i sunneta. On je svjetlo koje je odagnalo tame sumnji. Allah je njime otvorio zatvorena ljudska srca i izliječio bolesne duše. Njime je uništio zastranjivanja, sumnje i postupke neznalica u vjeri...

On je šejh, veliki učenjak, pobožnjak, asketa, hafiz vjerskih znanosti, sljedbenik sunneta Tekijju-d-din Ebu-l-Abbas...

Hafiz hadisa Mizzi:

Nisam vidio nikog sličnog njemu, niti je on vidio sličnog sebi. Ne poznajem nikog ko zna više o Kur'ani i Sunnetu i ko ih dosljednije slijedi od njega.

Takav kao on nije se pojavio već četristo godina.

Ibn Redžeb el-Hanbeli:

Ahmed ibn Abdu-l-Halim ibn Abdu-s-Selam ibn Abdullah ibn Ebu-l-Kasim el-Hadir ibn Muhammed ibn Tejmijje iz Harrana, a preselio se u Damask.

On je imam, fekih, mudžtehid, muhaddis, hafiz hadisa, mufessir, metodologfikha, asketa, šejhu-l-islam, velikan među velikanima. Nadimak mu je Tekijju-d-din Ebu-l-Abbas. Zbog njegove popularnosti nema potrebe da naširoko pričamo o njemu!

Ibn Kesir:

Napisao je obimnu biografiju o Ibn Tejmijji punu hvale. Rekao je, između ostalog: *Nastupila je sedamsto dvadeset osma hidžretska godina. U mjesecu zu-l-ka'deu umro je šejhu-l-islam Ebu-l-Abbas, Ahmed Ibn Tejmijje, neka mu Allah oprosti!*

Ibn Hadžer:

Za Ibn Tejmijju kaže da je nevjernik jedan od dvojice: istinski nevjernik, ili ko ga ne poznaje. Bio je velikan među muslimanima... Najviše se borio protiv novotara...

Smrt

Umro je 26 zu-l-ka'dea 628. hidžretske godine. Bolovao je dvadeset i nekoliko dana. Većina ljudi nije znala za njegovu bolest.

Dženaza je bila veličanstvena. Najmanji spomenuti broj klanjača dženaze je pedeset hiljada!

Neka mu se Allah smiluje i obaspe blagodatima i podari mu mir u Džennetu koji nije imao na Dunjaluku!

PREDGOVOR ARAPSKOM IZDANJU

Hvala Allahu, Njemu se zahvaljujemo, od Njega pomoć i oprost grijeha tražimo. Njemu se utječemo od zla duša naših i od zla djela naših. Koga Allah uputi njega niko u zabludu ne može odvesti, a koga On u zabludi ostavi toga niko na Pravi put ne može uputiti. Svjedočim da nema drugog boga osim Allaha Jedinoga, Koji sudruga nema i svjedočim da je Muhammed Njegov rob i Njegov poslanik.

Obaveza svakog muslimana je da robuje Allahu, shodno onom što je propisano u Kur'anu i onom što je preneseno u vjerodostojnom sunnetu i shodno propisima koji su zasnovani na ta dva izvora. Dolazak do tih propisa nije svakom čovjeku olakšan, stoga je Allah, dželešanuhu, ovom ummetu ukazao veliku blagodat podarivši mu istaknute učenjake među ashabima, tabiinima i onima koji su došli poslije njih. Zahvaljujući upućenosti u propise vjere i dobrom razumijevanju kur'anskih i hadiskih tekstova, oni predočavaju propise iz tih izvora u skladu s Uputom i pronicljivošću i na traj način ukazuju ljudima na smjernice koje će ih voditi pravim Putem. Neka je Allah zadovoljan njima, shodno uloženom trudu.

Prirodno je da se učenjaci razlikuju u mišljenju i da postoje različiti stavovi o istom pitanju, a sve to zbog razloga koje je pisac naveo u ovoj knjizi. Stoga, nije postojao razlog za međusobnu netrpeljivost i vrijeđanje. Svaki musliman je prihvatao ono mišljenje za koje ima uporište i dokaz i radio po njemu. Oni koji nisu poznavali dokaz tražili su šerijatsko rješenje od učenih ljudi u čije su znanje i bogobojaznost imali povjerenje i u skladu s njim postupali.

Nakon njih došli su oni koji su pristrasno i slijepo prihvatali mišljenja određenih učenjaka i na osnovu toga prijateljevali. Pretjerano su ih hvalili i nerealno opisivali što učenjacima, zbog njihove vrijednosti, bogobojaznosti i znanja, nije bilo potrebno. U isto vrijeme, drugim učenjacima su pripisivali manjkavosti od kojih su oni čisti jer ih je Allah počastio.

Tu podijeljenost iskoristili su neprijatelji vjere, potpirujući i produbljujući razdor, zbog svojih pokvarenih i skrivenih ciljeva što je rezultiralo podijeljenošću ummeta na stranke, partije, pravce i grupacije, pojačalo rasprave i razjedinilo mišljenja, činjenje djela svelo na minimum, tako da su se ohrabrili protiv nas oni koji su nas se bojali, pa su islamske zemlje potlačili križari, potom Tatari, a

u poslijednje vrijeme komunističke i kršćansko-cionističke koalicije, kao što je to slučaj sa muslimanima danas.

Tih grešaka bio je svjestan dio učenjaka mislilaca i nastojali su, svako u svom vremenu i mjestu, da ulažu napore da sačuvaju jedinstvo i da ljude vrate osnovu koji zaslužuje da se svi ponosimo njime i da se na njega oslanjamo, a taj osnov su Kur'an i sunnet Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Pomoću ta dva osnova ljudi mogu ujediniti svoje redove, ukloniti nesuglasice, zavist i mržnju.

Šejhu-l-islam Ibn Tejmijje bio je među onima koji su učestvovali u kristalizaciji islamske misli i uklanjanju natruha razilaženja i nesuglasica.

U svojim djelima žestoko se opirao i osuđivao je sve pokušaje neprijatelja koji su bili usmjereni protiv islama, a kao jedan od najistaknutijih vođa učestvovao je i u bitkama koje su vođene protiv Tatara.

Jedna od aktivnosti koja zavređuje pažnju, a usmjerena je ka ujedinjenju ljudi na osnovama Kur'ana i Sunneta je, svakako, i pisanje ove vrijedne knjige u kojoj on pojašnjava da je obaveza svakog muslimana da za prisne prijatelje uzima muslimane, naročito prvake muslimana učenjaka

kojima su uzori ispravni prethodnici (selef) i nasljednici poslanika.

Šejhu-l-islam navodi da niti jedan priznati islamski učenjak nikada neće namjerno oponirati i suprotstaviti se sunnetu Allahovog poslanika sallallahu alejhi ve sellem. Ni jednom muslimanu nije dozvoljeno da bude nepravedan prema nmekom islamskom učenjaku ili da umanjuje njegovu vrijednost, jer su svi ućenjaci potuno jedinstveni u stavu da je obaveza slijediti vjerofdostojne tekstove u kojima nema kontradiktornosti, niti je dozvoljeno davati prednost necijem misljenju nad hadisom poslanika sallallahu alejhi ve sellem.

Šejhu-l-islam, u ovoj knjizi, navodi razloge koji navode islamske mudžtehide da u nekim pitanjima ne uzmu određeni tekst i, ujedno, opravdava taj njihov postupak. Zatim navodi da ono što je opravdanje *mudžtehidu* ne može biti opravdanje *mukallidu*, u slučaju da spozna Istinu. Također, navodi slučaj i običnog čovjeka koji nema sposobnost da sam iznalazi šerijatska rješenja. Takva osoba treba da slijedi šerijatska rješenja svoga muftije i to je njegov mezheb, a onaj ko ima određeno znanje, na njemu je da postupa prema tom znanju. Pristrasnost nije dopuštena, bez obzira o kakvim se razlozima radilo.

Ova knjiga, iako mala obimom, ukazuje na bogobojaznost ovog velikog imama, na njegovo potpuno razumijevanje i poštivanje stavova prijašnjih učenjaka, prije svega imama četiri mezheba. Allah se smilovao svakome ko spozna vrijednost ovoga i drugih učenjaka islama i koji ih postavlja na mjesto koje im priliči.

I na kraju, objavljujući ovu knjigu kao svoj doprinos širenju korisnog znanja i tradicije časnih prethodnika, Vrhovna direkcija za naučna istraživanja moli Uzvišenog Allaha da učini ovu knjigu korisnom muslimanima u svakom mjestu. Divan li je On Gospodar i divan je Pomagač!

Neka je salavat i selam na Allahovog Poslanika, njegovu časnu porodicu i njegove vrle ashabe.

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog
Gospodaru, olakšaj i pomozi! O Ti, Dobrostivi!

Šejhu-l-islam, veliki islamski autoritet Ibn Tejmijje, Allah mu se smilovao, kaže:

Hvala Allahu na Njegovim blagodatima. Svjedočim da nema drugog boga osim Allaha, Jedinoga, Koji nema sudruga na Svojoj zemlji niti nebesima, i svjedočim da je Muhammed Njegov rob, poslanik i pečat svih Njegovih vjerovjesnika. Neka je na njega, kao i na njegove ashabe, Allahova blagost i počast sve do Sudnjeg dana.

Dužnost je muslimanima, nakon izražavanja ljubavi prema Allahu i Njegovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, te vjernicima, o čemu Kur'an govori, da posebno budu prisni s učenjacima koji su nasljednici vjerovjesnika. Njih je Allah učinio putokazima poput zvijezda na nebu pomoću kojih se orijentišemo u tami kopna i mora. Muslimani su saglasni da su oni bili upućeni i da su bili znani.

Učenjaci svakog naroda, prije dolaska našeg Vjerovjesnika Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, bili su najgori, osim u slučaju nas muslimana. Muslimansku ulemu čine najodabraniji ljudi i nasljednici Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u njegovom ummetu. Oni u praksu vraćaju zapostavljene sunnete. Oni uzdižu Allahovu Knjigu i njih Allahova knjiga uzdiže. Putem njih se čuje Allahova Riječ i oni Njome govore.

Neka se zna da ni jedan imam koji je u ummetu općeprihvaćen nije namjerno nastojao protiviti se i oponirati Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, u bilo čemu što je njegov sunnet, manje poznati sunnet, općepoznati sunnet. Oni su potpuno saglasni da je dužnost slijediti Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i da se mišljenja ostalih ljudi, osim njegovog mogu uzeti ili odbaciti. Međutim, kada se nađe njihovo mišljenje, a postoji vjerodostojan hadis koji suprotno govori, neophodno je, onda, potražiti ispriku što su postupili suprotno hadisu.

Sve isprike ili opravdanja mogu se svrstati u tri kategorije:

1. Uvjerenje da Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, nije izrekao izvjesni hadis.

2. Uvjerenje da se hadis ne odnosi na određeno šerijatsko pitanje.

3 . Uvjerenje da je izvjesni propis derogiran.

Ove tri kategorije mogu se dalje raščlaniti na brojne uzroke.

Prvi razlog: Da imam nije čuo za hadis. Do koga hadis ne dođe, nije obavezan znati ono što se u tom hadisu traži. Kada hadis nije dospio, a imam o tome izrekne stav prema vanjskom značenju ajeta, drugog hadisa, analogije ili istishaba,[1] njegov stav nekada može biti u skladu a nekada suprotan hadisu.

Ovaj uzrok je preovladavajući u slučaju mišljenja ispravnih prethodnika koja se kose s hadisima. Cjelokupno ovladavanje hadisom Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, nije bilo svojstveno nijednom pojedincu u ummetu.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je pričao, davao fetve, sudio ili nešto radio, pa bi ga oni koji su bili prisutni čuli ili vidjeli. Oni bi to prenosili, ili neki od njih, drugima koji nisu bili prisutni.

1 Istishab je šerijatsko pravilo: Zadržavanje prvobitnog propisa – dozvole ili zabrane – dok ne dođe jasan dokaz koji taj propis mijenja. Neki tvrde da je Ibn Tejmijje negirao analogiju. Istina je da je negirao neispravnu analagiju!

Znanje o određenom postupku ili izreci bi se, Allahovim htijenjem, završavalo kod određenih učenjaka iz reda ashaba, tabiina ili onih poslije njih.

Na drugom okupljalištu bi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, govorio, davao fetve, sudio ili nešto radio. Tu bi bili i neki koji su prethodno bili odsutni. Prenijeli bi to shodno svojim mogućnostima. Tako bi oni posjedovali znanje kojeg nije bilo kod drugih, a drugi bi imali znanje koje nisu imali prvi. Učenjaci iz reda ashaba i onih poslije njih odlikovali su se kvalitetom i kvantitetom znanja. Ne može se tvrditi da je ijedan čovjek poznavao sve hadise Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

To se može vidjeti prema pravednim pravovjernim halifama koji su imali najviše znanja o Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, njegovom sunnetu, stanjima. Posebno se to odnosi na Ebu Bekra, radijallahu anhu, koji nije napuštao Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ni kod kuće ni na putovanju, nego je s njim provodio većinu vremena. Čak bi, radi potreba muslimana, uz Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, budan provodio noć. Isto se odnosi na Omer ibnu-l-Hattaba, radijallahu anhu. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bi često govorio: ***Ušli smo ja, Ebu Bekr i Omer... Izašli smo ja, Ebu Bekr i Omer...***

I pored toga, kada je Ebu Bekr, radijallahu anhu, upitan o naslijeđu nane, odgovorio je: *U Allahovoj Knjizi o tome nema ništa. Ne znam ni iz Sunneta Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da ti pripada išta. Nego, pitat ću ljude!* Upitao ih je, pa su ustali El-Mugire ibn Šu'be i Muhammed ibn Mesleme, radijallahu anhuma, i posvjedočili: *Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je nani odredio šestinu naslijeđa.*[1]

Ova sunnetska odrednica je, također, došla do Imrana ibn Husajna, radijallahu anhu. Ova trojica ashaba apsolutno se ne mogu porediti sa Ebu Bekrom ili drugim pravovjernim halifama, ali su, i pored toga, njih trojica, a ne Ebu Bekr, bili upoznati s ovim sunnetom koji je cio ummet prihvatio i sproveo u praksu.

Ni Omer ibnu-l-Hattab, radijallahu 'anhu, nije poznavao sunnet u vezi s traženjem dozvole prije ulaska u tuđe kuće sve dok ga nije o tome obavijestio Ebu Musa el-Eš'ari, radijallahu anhu, koji je doveo kao svjedoka jednog ensariju.[2] Omer je, svakako, bio učeniji od onih koji su prenijeli ovaj sunnet.

1 Ebu Davud i Tirmizi od Kubejsa ibn Zujeba prenose kao *mursel*. Takav je i hadis Imrana ibn Husajna.

2 Buhari od Ebu Se'ida el-Hudrija, radijallahu anhu. Pogledaj *Fethu-l-Bari* (11/43)

Omer, radijallahu anhu, nije znao ni da žena nasljeđuje od krvarine svoga muža. Mislio je da naslijeđena krvarina pripada samo muškim nasljednicima sve dok mu Ed-Dahhak ibn Sufjan el-Kilabi, radijallahu anhu, kojeg je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, postavio kao namjesnika u nekim beduinskim naseljima, nije poslao pismo u kojem ga je izvijestio: *Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je odredio nasljedstvo ženi Ešjema ed-Dibabija iz krvarine njena muža.*[1] Omer je tada odstupio od svog mišljenja i rekao: *Da ne čusmo ovo, presudili bismo suprotno!*

Nije znao za propis glavarine koja se odnosi na medžusije sve dok ga nije obavijestio Abdu-r-Rahman ibn 'Avf, radijallahu anhu, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: ***Postupajte s njima kao sa židovima i kršćanima.***[2]

1 Ahmed, Ebu Davud i Tirmizi koji kaže: *Hadis je hasen-sahih.* Irvau-l-galil, 2649.

2 Šafii u svom *Musnedu* navodi kao mursel. Ima i druge mursel predaje s istovjetnim tekstom. Ahmed, Buhari, Ebu Davud i Tirmizi od Omera, radijallahu anhu, prenose da nije uzimao glavarinu od medžusija sve dok Abdu-r-Rahman ibn 'Avf nije posvjedočio da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uzeo glavarinu od medžusija iz Hedžera.

Kada je Omer, radijallahu anhu, došao u Serg,[3] stigla mu je vijest da se kuga pojavila u Šamu. Zatražio je savjet od prvih muhadžira koji su bili s njim, a zatim od ensarija, pa od onih koji su prešli na islam prilikom oslobođenja Mekke. Svi su mu rekli svoje mišljenje. Niko ga nije obavijestio u stavu sunneta, sve dok nije došao Abdu-r-Rahman ibn 'Avf, radijallahu anhu, i obavijestio ga o riječima Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o kugi: ***Kada se u nekom području pojavi kuga, a vi ste u njemu, onda ne izlazite bježeći od nje. A kada čujete da se u nekom području pojavila, ne ulazite u njega.***[4]

On i Ibn Abbas, radijallahu anhum, spominju slučaj onoga ko dođe u nedoumicu u vezi sa svojim namazom. Poslanikov, sallallahu alejhi ve sellem, postupak nije bio došao do njega. Abdu-r-Rahman ibn 'Avf, radijallahu anhu, je tada prenio: ***Odbacit će sumnju i nastaviti namaz prema onome u što je sasvim siguran.***[5]

3 Mjesto između Šama i Hidžaza, između El-Mugise i Tebuka, kuda prolaze šamske hadžije.

4 Ahmed, Buhari i Muslim od Abdu-r-Rahmana ibn 'Avfa.

5 Prenose Ahmed, Muslim, Ebu Davud i Tirmizi, ali od Ebu Se'ida el-Hudrija, radijallahu anhu. Predaju od Abdu-r-Rahmana ibn 'Avfa prenose Ahmed, Tirmizi i Ibn Madže, riječima: ***Kada neko od vas posumnja u namaz, ne znajući da li je klanjao jedan ili dva rek'ata, neka uzme da je klanjao jedan...*** U ovoj predaji nema odbacivanja sumnje i nastavka namaza prema onome u što je sasvim siguran, kao što spominje pisac, Allah mu se smilovao.

Jedanput dok je Omer, radijallahu anhu, bio na putovanju zapuhao je vjetar i on je počeo govoriti: *Ko će nam prenijeti predaju o vjetru?* Ebu Hurejre, radijallahu anhu, je rekao: *Do mene je došla predaja. Pošto sam bio na začelju, potjerao sam svoju jahalicu dok ga nisam sustigao, pa sam mu pojasnio Poslanikovu, sallallahu alejhi ve sellem, naredbu kada zapuše vjetar.*[1]

Ovo su pojedinosti koje nije poznavao Omer, radijallahu anhu, i koje su mu prenijeli ljudi koji po znanju nisu bili na njegovom nivou. Ima i drugih primjera kada do njega nisu došli propisi iz sunneta, pa je on presudio ili izdao drugačiju fetvu.

Slično se prenosi u vezi s njegovom presudom za krvarinu koja se plaća zbog oštećenja prstiju. Krvarina se, po njemu, razlikuje prema koristi prstiju. Ebu Musa i Ibn Abbas, radijallahu anhum, iako su daleko manje od njega znali, znali su da je

1 Prenosi Muslim u *Sahihu* od Aiše, radijallahu anha, da je rekla: *Vjerovjesnik je, kada vjetar zapuše, govorio*: ***Allahu moj, ja Te molim za dobro ovog vjetra, za dobro koje on nosi i dobro zbog kojeg je poslan. Utječem Ti se od njegova zla, zla kojeg nosi i zla zbog kojeg je poslan.*** Ebu Davud i Ibn Madže od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, prenose: *Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallau alejhi ve sellem, kako govori*: ***Vjetar je Allahov dar. Dolazi sa milošću, a i sa kaznom. Kada ga vidite, nemojte ga psovati. Molite Allaha za dobro tog vjetra, a utječite Mu se od njegova zla.*** Ovaj je hadis hasen-sahih, kao što kaže hafiz hadisa Ibn Hadžer.

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao to misleći na palac i mali prst: ***Ovaj i ovaj su jednaki.*** Ovaj sunnet je došao do Muvaije, radijallahu anhu, dok je on bio namjesnik, te je po njemu sudio. Muslimani nisu našli izgovor da se za tim ne povedu. To što Omer nije poznavao ovaj hadis ne smatra se nedostatkom ili mahanom.

Omer, radijallahu anhu, je, također, zabranjivao hadžijama da se namirišu prije stupanja u ihram ili prije kretanja s Arefata prema Mekki, to jest, poslije bacanja kamenčića na Džemretu-l-akabi. On i njegov sin Abdullah ibn Omer, radijallahu anhu, nisu znali za hadis Aiše, radijallahu anha: *Namirisala sam Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, prije ulaska u obred i nakon obreda.*[2]

Naređivao je onima koji su bili u mestvama da po njima čine mesh, sve dok ih ne skinu, bez određenog vremenskog trajanja. Grupa prethodnika ga je u tome i slijedila. Do njih nisu došli hadisi koji vremenski određuju mesh i koji su vjerodostojni. To je preneseno od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, u više vjerodostojnih hadisa.[3]

2 Muttefekun alejhi. Prenosilac je Aiša, radijallahu anha.

3 Prenose ga Ahmed i Muslim od Alije, radijallahu anhu. Prenose ga i Ahmed, Ebu Davud i Tirmizi od Huzejme ibn Sabita. Prenose ga Nesai, Tirmizi i Ibn Huzejme, koji ga je ovjerodostojio, od Safvana ibn

Osman, radijallahu anhu, nije znao da žena kojoj umre muž treba sačekati priček nakon razvoda ili smrti u kući u kojoj je muž i umro, sve dok nije čuo hadis El-Furej'e bint Malik, sestre Ebu Se'ida el-Hudrija, radijallahu anhu, kojoj je umro muž i kojoj je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: ***Budi u svojoj kući dok priček ne istekne.***[1] On je to prihvatio i radio u skladu s tim.

Jedanput mu je darovano ono što je ulovljeno zbog njega. Počeo je jesti, a Alija ibn Ebi Talib, radijallahu anhu, mu reče: *Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je vratio meso koje mu je bilo poklonjeno.*[2]

Alija, radijallahu anhu, je rekao: *Kada bih čuo hadis Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koliko bi Allah želio, ja bih se njime i okoristio. Kada bi mi neko drugi prenosio, ja bih od njega tražio potvrdu putem zakletve. Ako mi*

Assala. Prenose ga Darekutni, koji ga je ovjerodostojio, i Ibn Huzjeme od Ebu Bekreta Nefi'a ibn el-Harisa. Ovi hadisi ukazuju da je potiranje po mestvama vremenski ograničeno na dan i noć, za onoga ko je kod kuće, i tri dana i dvije noći za putnika. Tirmizi kaže: *Ovo je mišljenje učenjaka iz reda ashaba Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i tabiina koji su poznavali fikh.*

1 Prenose ga sakupljači sunena, a Tirmizi, Ibn Hibban, Hakim i dr. su ga ovjerodostojili prema predaji El-Furej'e bint Malik. Pogledaj *Musned* (6/370).

2 Ahmed u *Musnedu* (1/100 i 104).

se zakune, ja bih mu povjerovao. Pričao mi je Ebu Bekr, radijallahu anhu, a on je samo istinu govorio, i spomenuo poznati hadis o namazu pokajanja.[3]

On, Ibn Abbas i drugi su dali fetvu: Ako je žena umrlog ostala trudna, njen priček će trajati do isteka dužeg od dva roka: prvi je rok koji je predviđen za ženu kojoj muž umre – četiri mjeseca i deset dana – a drugi je - rok poroda. Nije do njih stigao sunnet Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o Sebi'i El-Eslemijji, radijallahu anhu, kojoj je umro muž, Sa'd ibn Havle, pa je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: ***Njen priček traje dok se ne porodi.***[4]

On, Zejd, Ibn Omer, radijallahu anhum, i drugi dali su fetvu da ženi kojoj mehr nije određen i čiji

3 Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi i Ibn Madže prenose da je Ebu Bekr, radijallahu anhu, čuo Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, kako govori: ***Svakom čovjeku koji počini grijeh, pa lijepo i potpuno uzme abdest, a zatim klanja dva rek'ata i zatraži oprost od Allaha, Allah će mu oprostiti. Zatim je proučio ajet:***

﴿ وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَن يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلاَّ اللهُ ﴾

Za one koji se, kada grijeh počine ili kad se prema sebi ogriješe, Allaha sjete i oprost za grijehe svoje zamole – a ko će oprostiti grijehe ako ne Allah? (*Ali Imran*, 135) Hafiz Ibn Hadžer kaže: *Ovaj hadis ima dobar lanac prenosilaca.*

4 Buhari, Muslim, Ebu Davud i Ibn Madže prenose ga u različitim terminološkim verzijama.

muž umre, ne pripada mehr. Do njih nije došla predaja iz sunneta Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o Bervei bint Vašik, radijallahu anhu.[1]

Ovo je otvoreno poglavlje o kojem ima mnogo predaja od ashaba Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Ono što se prenosi od događaja u koje su bili uključeni drugi nemoguće je skupiti na jedno mjesto. To su hiljade predaja. Ashabi su bili najveći znalci, najbolji poznavaoci propisa, najbogobojazniji i prvaci ovog ummeta. Poslije njih su došli oni koji su imali manje znanja, pa je nepoznavanje sunneta u vezi s nekim pitanjima logično. A za to nije potrebno posebno pojašnjenje.

Griješi onaj ko je uvjeren da je svaki vjerodostojan hadis bio na raspolaganju svakom imamu ili određenom imamu. Neka niko ne kaže da su hadisi zapisani i sabrani, pa je nemoguće da budu nedostupni. Ovo je nestvarno, jer poznate zbirke su sabrane nakon imama, Allah im se smilovao, koje muslimani danas slijede. I pored toga, nije dozvoljeno ograničiti hadis Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, na određene zbirke. Ako to pretpostavimo, onda se zna da učenjaci ne znaju šta je sve u knjigama. To gotovo niko ne može znati.

1 Ahmed i sakupljači sunena. Tirmizi ga je ovjerodostojio. Njen muž je Hilal ibn Murre el-Ešdže'i.

Nego, možda se kod nekog čovjeka nađe više zbirki, ali on ne zna šta se sve u njima nalazi. Čak su i tih prije pojave ovih zbirki bili veći poznavaoci sunneta od kasnijih generacija. Mnoge predaje koje su do njih došle i koje su za njih vjerodostojne do nas dolaze preko nepoznatih prenosilaca ili putem prekinutog lanca prenosilaca, ili nam ne dolaze potpune. Njihove zbirke bile su u prsima i sadržavale su mnogostruko više neko što je u današnjim ukoričenim zbrikama. U to ne sumnja niko ko poznaje ovu tematiku.

Neka niko ne kaže da mudžtehid ne može biti onaj ko ne poznaje sve hadise, jer kada bi uslov bio da mudžtehid poznaje sve što je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao i radio, onda bi ovaj ummet bio bez mudžtehida. Nego, učenjak je onaj koji poznaje većinu propisa, tako da mu je skriven njihov mali dio koji se odnosi na pojedinosti. Možda, taj mali dio bude u suprotnosti s pojedinstima koje naknadno dođu do njega.

Drugi razlog: Da hadis dođe do imama, ali kod njega ne bude potvrđen. To se dešava zato što prenosilac hadisa, ili onaj od koga on prenosi, ili neko drugi u lancu prenosilaca hadisa njemu ne bude poznat, bude optužen za laž ili bude imao loše pamćenje. Ukoliko hadis s ispravnim lancem

prenosilaca ne dođe do imama, to jest, dođe prekinutog lanca ili nepotpunog teksta, iako taj hadis na drugom mjestu prenose povjerljive osobe i lanac prenosilaca je potpun. Drugi, pak, možda poznaju nepoznate prenosioce kao povjerljive, ili taj hadis prenesu drugi ljudi, oni koji nisu sporni, ili se nađe prekid u lancu u drugom pravcu koji nije prekinut. Možda tekst hadisa u potpunosti usaglase hafizi hadisa, to jest, muhaddisi, ili određenu predaju podupire mnoštvo drugih koje su joj slične, što je dovoljno da se dokaže vjerodostojnost dotičnog hadisa. Takvi primjeri su mnogo rašireni, posebno među tabiinima i tabii-tabiinima, sve do poznatih imama koji su došli poslije njih. Najviše ih je iz prvog stoljeća, to jest, iz prve podjele.

Hadisi su se raširili i postali poznati. Međutim, do mnogih imama su dolazili putem slabih lanaca. Drugi hadisi su došli vjerodostojnim putevima, pa su s jedne bili dokaz, a s druge strane, u slučaju ostalih, to nisu bili. Zato su mišljenja nekih imama bila ovisna o vjerodostojnosti hadisa. Govorili bi: *Moje mišljenje u ovom pitanju je ovako. O tome se prenosi taj i taj hadis. Ako je ispravan, onda je to moje mišljenje.*

Treći razlog: Uvjerenje iz *idžtihada* da je hadis slab, dok drugi smatraju suprotno, ne gledajući na druge puteve hadisa, i, svejedno, bio on u pravu ili neko drugi, ili obojica, ako prihvatimo konstataciju nekih učenjaka da je svaki mudžtehid u pravu.

I za to postoje razlozi. Naime, nekada muhaddis smatra da je određeni hadis slab, a da drugi muhaddis smatra da je pouzdan. Poznavanje prenosilaca hadisa je veoma široka oblast. Možda je u pravu onaj ko smatra da je *slab*, jer je spoznao razlog slabosti. Možda u pravu bude drugi, jer zna da određeni razlog nije povod slabosti, jer se kao kategorija ne može proglasti slabim, ili postoji isprika koja sprečava proglašavanje tog hadisa slabim. To je veoma široko područje.

Učenjaci se, kada je riječ o prenosiocima hadisa i njihovim stanjima, u nekim slučajevima slažu a u nekim razilaze, kao što je slučaj i s učenjacima u ostalim naukama.

Jedan od razloga za to je i da muhaddis nije uvjeren da su oni koji su mu neki hadis prenijeli, taj hadis čuli od drugih, a drugi muhaddisi budu uvjereni da su ga čuli. Razlozi za to su poznati.

Sam prenosilac hadisa može se naći u dva različita stanja: stabilnom i nestabilnom, kao da pomiješa hadise ili da mu knjige izgore. Njegove predaje iz *stanja stabilnosti* su prihvaćene, a iz *stanja nestabilnosti* su slabe. To jest, ne zna se iz kojeg je perioda taj hadis, a možda drugi budu znali da je ga prenio u *periodu stabilnosti.*

Nekada muhaddis zaboravi hadis i kasnije ga ne spominje, ili negira da ga je uopće prenosio jer je uvjeren da je to razlog koji opravdava ostavljanje hadisa. Drugi smatraju da je ispravno njime dokazivati. Ta tematika je, inače, poznata.

Mnoge Hidžazlije smatraju da se ne može dokazivati hadisom Iračanina ili Šamlija, ako dotični hadis nema osnovu među hidžaskim prenosiocima. Jedan od njih je čak rekao: *Hadise iračana stavite na stepen predaja jevreja i kršćana. Nemojte ih potvrđivati niti opovrgavati.*

Drugom je rečeno: *Da li je predaja Sufjana od Mensura, on od Ibrahima, on od Alkame, on od Abdullaha ibn Mes'uda, dokaz?* On odgovori: *Ako to nema osnovu u Hidžazu, onda nije dokaz!* Bili su uvjereni da su stanovnici Hidžaza obuhvatili čitav sunnet, te da im ništa u vezi s tim nije promaklo. Hadisi Iračana su za njih nepovjerljivi i, kad su u

pitanju takvi hadisi, treba biti na distanci. Neki Iračani su smatrali da se ne može dokazivati hadisima Šamlija. Većina ljudi predaje takvih prenosilaca nije smatrala slabim, jer kada je lanac prenosilaca dobar, hadis postaje dokaz, svejedno bio on hidžaski, irački, šamski i slično.

Ebu Davud es-Sidžistani, Allah mu se smilovao, sastavio je knjigu o predajama u čijem se prenošenju izdvajaju prenosioci iz različitih islamskih pokrajina. U toj knjizi je naveo hadise koje prenose samo prenosioci iz svake od tih pokrajina i koji se ne nalaze sa senedom kod prenosioca iz drugih pokrajina, na primjer, u Medini, Mekki, Taifu, Damasku, Himsu, Kufi, Basri... Naveo je uz to, druge razloge.

Četvrti razlog: Neki imami su za prihvatanje predaje koju prenosi samo jedan povjerljivi hafiz hadisa postavili određene uvjete koje nisu postavili drugi imami. Na primjer, neki su uslovili da se hadis usporedi s Kur'anom i Sunnetom, neki da muhaddis poznaje fikhske propise ako hadis koji prenosi dođe u koliziju sa analogijom. Neki su uslovili da hadis bude uveliko rasprostranjen i poznat ako se odnosi na propise koji se tiču općih i svakodnevnih potreba ljudi. Postoji još uslova koji se mogu naći u djelima učenjaka.

Peti razlog: Da hadis dođe do imama i on ga potvrdi, ali ga zaboravi. To se navodi u Kur'anu i Sunnetu. Na primjer, poznat je hadis od Omera, radijallahu anhu, kada su ga pitali o čovjeku koji ustane džunup na putovanju, a nema vode. Odgovorio je: *Neće klanjati dok ne nađe vodu.* Ammar ibn Jasir mu je tada rekao: *Vođo pravovjernih, zar se ne sjećaš kada smo ja i ti bili na putovanju, pa smo ustali džunupi? Ja sam se valjao u prašini kao što to radi životinja, a ti nisi klanjao. Spomenuo si to Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, koji je rekao:* ***Dovoljno ti je da uradiš ovako!*** *Svojim rukama je potapšao po zemlji, a onda potrao svoje lice i dlanove.* Omer mu je rekao: *Boj se Allaha, Ammare!* Odgovorio je: *Ako hoćeš, neću pričati o tome!* Omer reče: *Naprotiv, zadužujemo te da prenosiš i daješ fetvu prema onome što znaš.*[1]

Ovo je sunnet koji je Omer vidio, ali ga je zaboravio, tako da je davao suprotnu fetvu. Ammar, radijallahu anhu, ga je podsjetio, ali se on ni tada nije sjetio. On nije opovrgavao Ammara, već mu je naredio da o tome priča.

Još ilustrativniji je slučaj kada je Omer držao hutbu, pa je rekao: *Nijedan čovjek neće povisiti vjenčani dar iznad vjenčanih darova žena i kćerki*

1 Muslim ga prenosi u potpunosti. Prenose ga i Buhari i sakupljači sunena u nešto kraćoj formi i sličnim riječima.

Vjerovjesnika a da to ja neću odbiti! Neka žena mu je rekla: *Vođo pravovjernih, zašto nam zabranjuješ nešto što nam je Allah dao?* Zatim je citirala ajet:

﴿ وَآتَيْتُمْ إِحْدَاهُنَّ قِنطَارًا فَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئًا ﴾

A jednoj od njih ste dali mnogo blaga, ne oduzimajte ništa od toga! [2]

2 Rekao je Albani: *U ovom hadisu postoji dvoje: 1. Zabrana vođe pravovjernih Omera ibn el-Hattaba da se povećava vjenčani dar iznad vjenčanih darova žena i kćerki Vjerovjesnikovih, sallallahu alejhi ve sellem*; 2. Protivljenje tj. replika jedne žene na Omerov postupak. Dokaz je našla u ajetu:

﴿ وَآتَيْتُمْ إِحْدَاهُنَّ قِنطَارًا فَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئًا ﴾

A jednoj od njih ste dali mnogo blaga, ne oduzimajte ništa od toga! (En-Nisa, 20) Njegovu zabranu povećanja mehra prenose Ahmed u Musnedu i sakupljači sunena od Muhammeda ibn Sirina, od Ebu el-Adžfaa es-Silmija koji kaže: Čuo sam Omer ibn el-Hattaba, radijallahu anhu, kako govori: *Nemojte podizati vrijednost vjenčanih darova žena. Da je to počast na dunjaluku ili takvaluk kod Allaha, to bi najprije činio Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nijednoj svojoj ženi nije dao ili nijedna njegova kćerka nije primila vjenčani dar vredniji od dvanaest oka zlata.* Tirmizi kaže: *Ovo je vjerodostojan hadis.* Povećanje ili smanjenje mehra u vezi je s muževom finansijskom situacijom. Muslim u Sahihu prenosi od Ebu Esleme Abdu-r-Rahmana da je rekao: Pitao sam Aišu, radijallahu anha, ženu Vjerovjesnikovu, sallallahu alejhi ve sellem: *Koliki je bio vjenčani dar Poslanikov?* Ona je odgovorila: *Njegov vjenčani dar ženama je bio dvanaest oka i neše. A da li znaš šta je neše?* Odgovorih: *Da! To je pola oke. Znači ukupno petsto dirhema. To je bio vjenčani dar Allahovog Poslanika njegovim ženama.* Prenosi Muslim u Sahihu, također, od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je rekao: Došao je neki čovjek Allaho-

Omer je prihvatio njenu izjavu. Pamtio je ajet, ali ga je zaboravio.

Prenosi se i da je Alija, radijallahu anhu, podsjetio Ez-Zubejra, na dan Bitke oko deve, na nešto što

---

vom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i rekao: *Oženio sam se jednom ensarijkom.* Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, mu reče: ***Uz koliki mehr?*** On odgovori: *Četiri srebrenjaka.* Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: ***Zar četiri srebrenjaka?! Kao da kopate srebro iz ovoga brda!*** Ovu kritiku je dobio zato što je, inače, bio lošeg imovinskog stanja. Iz ovoga se uzima da je Omer, radijallahu anhu, općenito prezirao uvećavanje mehra. U tome nema razilaženja. Priča o replici jedne žene Omeru i njeno dokazivanje ajetom je prenesena od Ebu Ja'laa. U lancu prenosilaca se spominje Mudžalid ibn Se'id koji je slab prenosilac. Hafiz hadisa Ibn Hadžer o njemu u Et-Takribu kaže: *Nije jak.* U posljednjem periodu njegova života došlo je do promjena u prenošenju i pamćenju hadisa. Hadis ima i druge puteve prenošenja, ali su nepotpuni. Svjedočenje žene ajetom nije prilično, jer se ajet odnosi na ženu koja zatraži razvod braka od muža uz naknadu. Značenje ajeta je: Kada želite postojeću suprugu zamijeniti novom, jer vam se ne sviđa zato što je prezirete i što se ne možete strpjeti u ophođenju prema njoj na zakonski način, a nije počinila kakav jasni prijestup, a prije ste joj dali dio vrijednoga imetka, to jest, mnogo imetka. Svejedno je da li su ga uzele i stavile pod svoje ovlasti ili ste se obavezali da ćete im ga dati pa je to postao vaš dug prema njima. U tom slučaju nemojte ništa od toga uzimati. U tom slučaju sav takav imetak pripast će njegovoj vlasnici. Jer, nju zamjenjujete drugom zbog vaših prohtjeva i ona vas ostavlja bez očito počinjenog grijeha koji vam dozvoljava da nešto od mehra uzmete. Kao na primjer, da ona zatraži rastavu, jer se ružno ponijela prema vama kada ste je natjerali na puštanje. Ako nije uradila ništa od toga, kako će vam biti dozvoljeno uzimanje njena imetka?! Pogledaj *Vijesti o Omeru*, str, 393. Pisci su dva poštovana profesora Omer i Nadži et-Tantavi.

im je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, povjerio. Ez-Zubejr se toga sjetio i napustio borbu.[1] Slični primjeri se mogu naći i u slučaju prethodnika i njihovih nasljednika.

Šesti razlog: Nepoznavanje činjenica na koje hadis ukazuje ili aludira. Ponekad se to dešava zbog termina hadisa koji je u slučaju određenog imama veoma čudan, kao npr, riječi el-muzabene,[2] el-muhabere,[3] el-muhakale,[4] el-mulamese,[5]

1 Pogledaj *El-Bidaje ve-n-nihaje* (7/240) hafiza Ibn Kesira. On ga prenosi od Ebu Ja'laa, Bejhekija i Abdu-r-Rezzaka, različitim putevima.

2 El-Muzabene je prodaja svježih datula na granama palmi za osušene datule. Korijen riječi dolazi od *ez-zeben*, što znači plaćanje. Kao da oba prodavca jedan drugom daju više nego što treba. Ova kupoprodaja je zabranjena zbog moguće obmane i nepoznanice.

3 El-Muhabere. Neki su rekli da je to zajednička poljoprivreda uz dogovorenu raspodjelu usjeva, kao npr. trećina, četvrtina i sl.

4 El-Muhakale. U definiciji ovog poslovanja postoji razilaženje. Neki su rekli da je to zakupljivanje zemlje za usjeve u zamjenu za pšenicu. Tako je pojašnjeno u hadisu. Neki poljoprivrednici nazivaju ovo poslovanje *el-muharese - zajednička poljoprivreda*. Neki su rekli da je el-muhakale ustvari el-muzare'a (također, udružena poljoprivreda) uz određeni udio kao što je trećina, četvrtina i sl. Neki su rekli da je to prodaja hrane u klasju za pšenicu. Drugi su rekli da je to prodaja usjeva prije nego što sazriju. O tome postoji zabrana, jer se ta roba može vagati. Nije dozvoljeno da se mijenja istoimena roba osim u potpuno istoj količini, iz ruke u ruku, jer tu postoji nepoznanica i ne zna se koje je robe količinski više.

5 El-Mulamese je ako čovjek rekne: Kada dodirnem svoju

el-munabeze,[1] el-garer[2] i druge čudne riječi u čijem se komentaru učenjaci razilaze.

Kao što je i hadis koji seže do Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: ***Ne važi puštanje žene,***

---

odjeću ili tvoju odjeću, dužnost ju je prodati. Neki su rekli da se roba dodirne preko odjeće bez gledanja, a potom na tu osobu pada dužnost kupovine. To je zabranjeno poslovanje, jer u sebi nosi izvjesnu obmanu ili je sama šerijatska forma kupoprodaje izostavljena. Rečeno je da ova riječ označava da se dodirivanje robe u noći učini razlogom za davanje roka za izbor povratka robe. To se vraća na odgađanje šerijatskog pravnog akta koji se ne sprovodi.

1 El-Munabeze znači da čovjek kaže svome prijatelju: Baci mi tu odjeću ili ću je tebi baciti kako bi prodaja postala obavezna. Rečeno je da ovo poslovanje označava sljedeću formu: Ako ti bacim kamenčić, prodaja je obavezna. Tada prodaja postaje obostrano udjeljivanje ili razmjena bez ugovora, a to nije dozvoljeno.

2 El-Garer je svaki vid poslovanja čija vanjština obmanjuje kupca, a unutrašnjost robe je nepoznata. El-Ezheri kaže: Prodaja *el-garer* je prodaja bez ugovara ili povjerenja. Tu ulaze sve prodaje u kojima prodavac i kupac ne poznaju podatke o robi (tj. njenu unutrašnjost).
Hadisi u kojima se spominju ovi termini:
- Prenosi Muslim od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je rekao: *Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranio je prodaju putem bacanja kamenčića i prodaju u kojoj ima obmane.*
- Prenose sakupljači sunena, osim Ibn Madže, a Tirmizi je ovjerodostojio ovaj hadis od Džabira, radijallahu anhu, da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranio el-muhakalu, el-muzabenu i el-muhaberu.
- Prenosi Buhari od Enesa, radijallahu anhu, da je rekao: *Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranio je el-muhakalu, el-muhaberu, el-mulamesu, el-munabezu i el-muzabenu.*

***nit roba u* iglaku!**[3]

Oni su *iglak* protumačili kao prisilu. Ko ima suprotno mišljenje, onda i ne poznaje komentar hadisa.

Nekada se to dešava zbog specifičnog značenja u dijalektu i običaju koji nisu istovjetni s dijalektom Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem. To navede određenu osobu da shvati riječi u svom dijalektu, znajući temeljno pravilo da su narječje ili jezik trajno važeći. Na primjer, čulo se za predaje o olakšici u pogledu *nebiza*[4], pa su neki ljudi mislili da je to vrsta pića koje opija, jer nebiz u njihovom jeziku to znači. Međutim, stvarno značenje *nebiza* je destilacija otopine prije nego što postane žestoka i počne opijati. To je pojašnjeno u mnogim vjerodostojnim predajama.

3 Iglak je prisila. To se prenosi od Ibn Kutejbe, Hattabija i drugih. Ebu Ubejde kaže: *pritješnjenje*. Ovim hadisom služe se oni koji kažu da puštanje prisiljenog nije važeće. Dio učenjaka zastupa to mišljenje. Drugi su rekli da je puštanje prisiljenog punovažno. Ibn el-Kajjim, prenoseći od Ibn Tejmijje, kaže: *Iglak označava zatvorenost vrata znanja i šerijatski važeće namjere. U to ulaze neuračunljivi, ludi i opijeni, te onaj ko je žestoko rasrđen i ne zna šta govori. Jer, svakom od njih su zatvorena vrata znanja i namjere. Puštanje je važeće u slučaju onog ko ga namjerava i ko ga poznaje njegove propise. Allah najbolje zna.* Ebu Davud kaže: *Mislim da se iglak odnosi na srdžbu.*

4 Ukiseljena otopina voća ili žitarica od koje se, procesom vrenja i desitilacije dobiva vino, to jest, alkohol.

Čuli su za termin *hamr - vino* u Kur'anu i Sunnetu, pa su bili uvjereni da se to odnosi samo na desitiliranu žestoku otopinu grožđa, jer se tako spominje u jeziku. Ipak, postoje vjerodostojne predaje koje govore da je *hamr* naziv za sve što opija.[1]

1 U oba sahiha se od Omera ibn el-Hattaba, radijallahu anhu, prenosi da je na hutbi sa minbera Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *O ljudi, zabrana vina je objavljena, a ono se pravi od petero: grožđa, datula, meda, pšenice, ječma. Vino je sve što opija razum.* Buhari od Abdullaha ibn Omera ibn el-Hattaba, radijallahu anhuma, prenosi da je rekao: *Zabrana vina je objavljena, a u Medini je u to vrijeme bilo pet vrsta pića, među kojima je i piće od grožđa.* U oba sahiha od Enesa, radijallahu anhu, prenosi se: *Vino je zabranjeno, a pod vinom su se tada podrazumijevale nesazrele datule i zrele datule.* U drugoj, Buharijinoj, verziji stoji: *Kada nam je zabranjeno vino imali smo malu količinu vina od grožđa. Većina našeg vina je bila od nedozrelih i zrelih datula.* U trećoj, Muslimovoj, verziji stoji: *Allah je objavio ovaj ajet u kojem se zabranjuje vino, a u Medini nije bilo pića osim onoga od datula.* Od Enesa, radijallahu anhu, se prenosi u muttefekun alejhi predaji: *Napajao sam Ebu Ubejdu, Ebu Talhu i Ubejja ibn Ka'ba mješavinom tek dozrelih i osušenih datula. Došao im je neki čovjek i rekao: Vino je zabranjeno, a Ebu Talha reče: Ustani, Enese, pa ga prolij!* Od Ibn Omera, radijallahu anhuma, prenosi se da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: ***Sve što opija je vino. Sve što opija je zabranjeno.*** Prenose ga Muslim, Ebu Davud i Tirmizi. U drugoj verziji stoji: ***Sve što opija je vino, a svako vino je zabranjeno.*** Muslim od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: ***Vino je od ove dvije voćke: palme i vinove loze.*** Prenose ga Muslim i sakupljači sunena. Vino je sve što opija razum, svejedno od koje voćke potjecalo. Ono što opija u velikim, zabranjeno je i u malim količinama, makar ta pića i nebila nazivana

Nekada termin može biti višeznačan, općenit, ili kruži između stvarnog i prenesenog značenja. Mudžtehid to tada protumači prema značenju koje je njemu bliže, iako se htjelo kazati nešto sasvim drugo. Grupa ashaba, nakon objave ajeta, je *crni* i *bijeli konac* protumačila kao konopac.[2]

Neki su tumačeći riječi Uzvišenog:

﴾ فَامْسَحُواْ بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ ﴿

I lica vaša i ruke vaše potarite[3], smatrali da se pod rukom podrazumijeva ruka do ispod pazuha.

Nekada je značenje na koje ajet ukazuje skriveno. Brojni su misaoni aspekti na koje mogu aludirati mišljenja i izreke. Ljudi se razlikuju u

---

imenima vino, kao što su novoizumljena pića u našem vremenu. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: ***Ljudi iz mog ummeta će sigurno piti vino kojeg će nazivati drugačijim imenima.*** Prenose Ahmed i Ebu Davud.

2 Od Adijja ibn Hatima, radijallahu anhu, prenosi se: *Nakon objave ajeta:*

﴾ وَكُلُواْ وَاشْرَبُواْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ﴿

Jedite i pijte sve dok ne budete mogli razlikovati bijelu nit od crne niti zore. (El-Bekare, 187), *uzeo sam dva konopca, jedan crni i drugi bijeli. Stavio sam ih pod svoj jastuk. Gledao u njih, pa kada bih mogao razlikovati bijeli od crnog, onda bih počeo postiti. Kada sam osvanuo otišao sam kod Allahovog Poslanika i obavijestio ga o onome što sam učinio. Rekao je:* ***Tvoj jastuk je veliki kada može obuhvatiti i dan i noć! To se odnosi na bjelinu dana i tminu noći.*** Ahmed, Buhari i Muslim.

3 En-nisa, 43

shvatanju, a shvataju vanjštinu govora shodno tome kako ih je nadario Allah. Nekada čovjek shvati govor u općenitom značenju, a ne shvata da određeno značenje ulazi u općenito. Nekada to shvati, a zatim ga zaboravi. To je veoma veliko područje koje u cijelosti zna samo Uzvišeni Allah. Čovjek nekada pogriješi i shvati iz govora ono što arapski jezik, s kojim je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, poslan, ne može prihvatiti.

Sedmi razlog: Uvjerenje imama da hadis ne ukazuje na određeno značenje. Razlika između ovog i prethodnog razloga je što u prethodnom imam ili mudžtehid nije uopće poznavao na što ukazuje hadis. Drugi je spoznao na što ukazuje, ali je uvjeren da je to neispravno. Uz to, posjeduje još neka temeljna pravila koja odbacuju dotično značenje, svejedno bila ta pravila ispravna ili pogrešna. Na primjer: uvjerenje da je fikhski semantički dokaz opći tekst nakon specifikacije, ili da direktno uzimanje dokaza iz značenja šerijatskog teksta, konotativno značenje šerijatskog testa, nisu dokaz, te da je općeniti semantički dokaz, koji se odnosi na povod objave teksta, ograničen isključivo na dotični povod. Ili, naredba uz koju nemaju nikakve popratne indikacije ne iziskuje ili ne zahtijeva izvršenje onoga što se njome traži ili njeno trenutno izvršavanje. Ili, da

riječ s određenim članom *el* nema karakter općeg teksta, ili da negiranje nekog dijela ili postupka ne znači nužno negiranje njegove biti ili nekih propisa koji su u vezi s njim. Ili da semantički dokaz koji se uzima iz šireg značenja teksta, pod uslovom da je u kontekstu dotičnog teksta, ne može biti općenitog tipa, pa se tako općenitost ne može zagovarati u skrivenim značenjima. Postoje i drugi primjeri o kojima se može govoriti.

Skoro pola pitanja metodologije islamskog prava u kojima se učenjaci razilaze ulaze u ovo poglavlje, iako metodologija islamskog prava ne obuhvata sve vrste semantičkih dokaza u vezi s kojima ima razilaženja. Tu se ubrajaju pojedine kategorije semantičkih dokaza, to jest, postavlja se pitanje da li pripadaju izvjesnoj kategoriji ili ne. Na primjer, da imam bude uvjeren da je određeni termin općenit, tako da je višeznačan i da ne postoji semantički dokaz koji bliže određuje njegovo značenje i drugo.

Osmi razlog: Uvjerenje imama da određenom semantičkom dokazu kontrira dokaz koji govori da taj semantički dokaz u suštini nije ciljan. Na primjer, suprotstavljanje općenitog semantičkog dokaza specifičnom, ili apsolutnog ograničenom, ili apsolutne ili ničim ograničene naredbe nečemu što negira

obaveznost, ili stvarnog značenja nečemu što ukazuje na preneseno značenje. Postoje i druge oprečnosti, a to je, također, veoma široko područje. Oprečnost sematičkih verbalnih dokaza i davanje prednosti jednih nad drugim je veoma široka tematika.

Deveti razlog: Uvjerenje da hadisu oponira neki drugi dokaz koji ukazuje na slabost tog hadisa, njegovu derogaciju, ili tumačenje, naravno, ukoliko se on da protumačiti, s tim da je oponirajući dokaz prihvatljiv za sve učenjake, to jest, postoji konsenzus islamskih učenjaka o tome da se on prihvata kao validan argumenat, kao što je: ajet, drugi hadis ili konsenzus. Dakle, želi se kazati da nekada učenjak ne prihvata određeni hadis zbog toga što postoji drugi dokaz koji taj hadis spušta na stepen slabog, derogira ga i tumači, s tim da je on općeprihvaćen od učenjaka.

Dvije su vrste[1] takvih oprečnosti:

Prva: Da je uvjeren da se dokazu koji oponira hadisu općenito daje prednost, tako da učenjaku ne preostaje drugo do da hadis smatra slabim, derogiranim ili ga protumači bez posebnog preciziranja kakav je uistinu. Nekada precizira jedno od ovo troje, s uvjerenjem da je hadis derogiran ili podložan tumačenju, a onda pogriješi u derogaciji i bude uvjeren da je, ustvari,

1 Kevseri tvrdi da Ibn Tejmijje nije podržavao konsenzus, što je, svakako, potvora na njega.

kasnije izrečen hadis već prije izrečen. Nekada pogriješi u tumačenju tako da značenje hadisa navede na smisao koji terminologija hadisa ne podržava, ili postoji nešto što ga odbacuje. Kada mu se, općenito, suprotstavi drugi dokaz, on ne mora nužno ukazivati na ono što se trvdi. Možda oprečni hadis ne bude na stepenu jačine lanca prenosilaca ili teksta prvog hadisa. Ovdje dolaze prethodno spomenuti razlozi u vezi s prvim hadisom.

Na konsenzus učenjaka poziva se, uglavnom, zbog nepostojanja znanja o oprečnim mišljenjima ili predajama. Našli smo kako veliki učenjaci izražavaju određena mišljenja i njih se pridržavaju zato što misle da ne postoji dokaz koji oponira njihovom dokazu, iako vanjština dokaza, po njima, zahtijeva suprotan stav.

Međutim, učenjak ne može zastupati mišljenje a da ne zna ko ga je izrekao, a uz to zna da ljudi govore ili zastupaju suprotno. Neki su učenjaci mišljenje o određenom propisu odgađali ili dovodili u vezu s određenim uslovima, govoreći: *Ako o ovom pitanju postoji konsenzus, to je onda najpreče slijediti, a ako ne, onda ja kažem tako i tako.* To je poput onih koji kažu: *Ne znam da je iko odobrio svjedočenje roba.* Prihvatanje ovog svjedočenja preneseno je od Alije, Enesa, Šurejha i drugih.

Drugi kažu: *Usaglasili su se da se dijelom otpušteni rob ne može nasljeđivati.* Nasljeđivanje roba je ono što se prenosi od Alije i Ibn Mes'uda, radijallahu anhuma. O tome postoji i dobar hadis.[1]

Neko će reći: *Ne znam da je iko rekao da je salavat na Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u namazu obaveza.* Obaveza salavata prenosi se od Ebu Dža'fera el-Bakira.[2]

Cilj mnogih učenjaka je da znaju mišljenje učenjaka koje je zatekao u svojoj pokrajini, a ne poznaju mišljenja drugih skupina učenjaka. Isto tako, mnogi prethodnici poznavali su samo mišljenja Medinjana i Kufljana. Ili, pak, vidimo posljednje generacije koje poznaju samo dva-tri mišljenja imama predvodnika mezheba i ne izlaze iz tog okvira. Sve što izlazi iz tog okvira, po njima, suprotstavlja se konsenzusu, jer ne poznaju ko ga je rekao, a u njihove uši neprestano se ulijevaju suprotna mišljenja.

---

1 Od Ibn Abbasa, radijallahu anhuma, se prenosi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: ***Rob koji se otkupljuje vlastitim otkupom bit će otpušten onoliko koliko se i otplatio. Na njemu će biti sprovedena eventualna šerijatska kazna, shodno otkupu, i nasljedit će ga prema onome koliko je i otkupljen.*** Nesai, Ebu Davud i Tirmizi koji kaže da je ovaj hadis hasen.

2 Ovo je rekao imam Šafija i drugi.

Onaj ko se tako ponaša ne može krenuti za hadisom koji se suprotstavlja prvom jer se boji da bi se to moglo suprotstaviti konsenzusu, ili je uvjeren da se, uistinu, suprotstavlja konsenzusu. Konsenzus učenjaka jedan je od najvećih dokaza. To je neopravdan izgovor mnogima za ostavljanje određenih propisa.

Neki, uistinu, imaju izgovor, a neki se ispričavaju, mada, ustvari, nemaju izgovor. To se odnosi i na mnoge razloge prije i poslije ovog.

Deseti razlog: Oponiranje dokazu nečim što ukazuje na njegovu slabost, ili derogaciju, ili ga tumači, a u isto vrijeme, neki drugi učenjak uopće ne smtara da se radi o oponiranju i međusobnom suprotstavljanju, ili je to oponiranje kojem se ne može dati prednost. Kufljani, naprimjer, smatraju da hadisu može oponirati vanjsko značenje kur'anskog teksta. Uvjereni su da vanjsko značenje Kur'ana ulazi u općeniti semantički dokaz i daje mu se prednost nad tekstom hadisa. Možda budu uvjereni da je nešto vanjsko značenje a ono to nije, jer se iz jedne izreke može izvući više semantičkih dokaza. Zato su odbili hadis o svjedoku i zakletvi, iako drugi znaju da u vanjskom značenju Kur'ana nema zapreke za donošenje suda na osnovu svjedoka i zakletve, pa makar se to i spominjalo u Kur'anu, jer sunnet je tumač

Kur'ana. Šafijin govor o ovom pravilu je uveliko poznat. Poznata Ahmedova brošura sadrži replike onima koji tvrde da uzimanjem vanjskog značenja Kur'ana nisu u potrebi za tumačenjem sunneta Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Tu je on naveo i dokaze za čije iznošenje ovdje ima malo prostora.

U uzroke se ubraja i odbacivanje predaje kojom se bliže određuje općenito pravilo iz Kur'ana, ili se ograničava apsolutno pravilo, ili se dodaje na njega.

Tu je i uvjerenje onih koji kažu da je dodatak šerijatskom tekstu, kao ograničavanje apsolutnog pravila, zapravo derogacija, ili da je određivanje općenitog, također, derogacija. Tako je grupa medinskih učenjaka oponirala vjerodostojnom hadisu ukoliko se suprotstavlja praksi Medinjana, na osnovu njihovog konsenzusa o postupku suprotnom ovakvoj predaji, to jest, da se njihovom konsenzusu daje prednost nad predajom. Tako su, na osnovu ovih postavki, imali suprotne stavove u odnosu na hadise koji govore o pravu na povratak robe dok se prodavac i kupac ne raziđu s mjesta kupovine. Većina potvrđuje da su se Medinjani razišli u vezi s tim pitanjem. Da su se složili a drugi im se suprotstavili, argument bi bio u predaji.

Isto tako, neki su dali prednost jasnoj analogiji nad hadisima na osnovu mišljenja da sveobuhvatne

postavke šerijatskog prava ne mogu biti opovrgnute takvim predajama.

Postoje i druge vrste oprečnosti, bez obzira bio oponent u pravu ili griješio. Ovdje je navedeno deset jasnih razloga za oprečnosti.

***

U mnogim hadisima je dozvoljeno da učenjak ima argument za ostavljanje rada u skladu s njima, a da mi ne znamo razloge za to. Opsezi znanja su veoma veliki i nismo došli do svega što posjeduju učenjaci. Učenjak, možda, iznese ili ne iznese argument. A kada ga i iznese, to može do nas doći ili ne doći. Ako dođe do nas, shvatamo onda čime to on argumentira, a možda to i ne shvatimo, svejedno da li argument bio ispravan ili ne. Međutim, iako to možemo sebi predočiti, ipak nam nije dozvoljeno da odstupamo od mišljenja čiji je argument iznesen putem vjerodostojnog hadisa koji potvrđuje grupa učenjaka, ka drugom mišljenju koje iznese učenjak koji možda ima argument kojim pobija prethodni, pa makar on bio i učeniji.

Postojanje greške u mišljenju nekog učenjaka je vjerovatnije i izvjesnije od postojanja greške u šerijatskom dokazu. Šerijatski dokazi su, za razliku

od mišljenja učenjaka, Allahov argument protiv svih Njegovih robova. Nije moguće da šerijatski dokaz bude pogrešan, ukoliko nema drugog dokaza koji mu oponira, a mišljenje učenjaka nije na tom stupnju. Da je postupanje po tome dozvoljeno, u našim rukama ne bismo imali ništa od dokaza na kojima bismo to mogli primijeniti.

Želi se reći da učenjak lično može imati izgovor za ostavljanje dokaza, a mi imamo izgovor za ostavljanje u njegovom ostavljanju dokaza. Uzvišeni kaže:

﴿ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ وَلاَ تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾

Taj narod je bio i nestao; njega čeka ono što je zaslužio, i vas će čekati ono što ćete zaslužiti, i vi nećete biti pitani za ono što su oni radili.[1]

﴿ فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلاً ﴾

A ako se u nečemu ne slažete, obratite se Allahu i Poslaniku, ako vjerujete u Allah i u onaj svijet; to vam je bolje i za vas rješenje ljepše.[2]

1 El-Bekare, 134
2 En-Nisa‘, 59

Niko nema pravo da nečijim mišljenjem oponira vjerodostojnom hadisu prenesenom od Vjerovjęsnika, sallallahu alejhi ve sellem. Primjer je Ibn Abbas, radijallahu anhuma, kada je upitan o nekom propisu, pa je on čovjeku koji ga je pitao odgovorio hadisom Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem. Čovjek na to reče: *Ovako su rekli Ebu Bekr i Omer.* Ibn Abbas odgovori: *Samo što na vas ne padne kamenje s neba. Ja kažem: Rekao je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, a vi govorite: Rekli su Ebu Bekr i Omer!!*

Ako je dokaz ostavljen zbog nekog od navedenih razloga, a vjerodostojan je i njime se nešto zabranjuje ili dozvoljava ili propisuje, onda nije dozvoljeno uvjerenje da će učenjak koji ga ostavi, a ima opravdan razlog za to, biti kažnjen pod izgovorom da je ohalalio haram ili oharamio halal, niti se smije reći za njega da je presudio po nečijem drugom a ne po Allahovom sudu.

Također, ako u hadisu postoji prijetnja za neko počinjeno djelo u vidu proklinjanja, srdžbe, kazne i slično, nije dozvoljeno reći da se na učenjaka, koji je dozvolio neko djelo odnosi prijetnja izrečena u hadisu. O ovome među učenjacima ummeta nema razilaženja, osim nekih priča koje se odnose

na bagdadske mu'tezile, poput Bišra el-Merisija[1] i njemu sličnih. Oni su tvrdili da će mudžtehid koji je pogriješio biti kažnjen. Oni su to rekli zato što je prijetnja onome koji počini zabranjeno djelo uslovljena samim činjenjem zabranjenog ili ako je saznao za zabranu.

Onaj ko odraste daleko od civilizacije, na mjestima kao što su pustinje i udaljena sela, ili je skoro prešao na islam, ili je počinio neko djelo ne znajući da je zabranjeno, nije grešnik i neće se nad njim sprovoditi šerijatska kazna, pa makar u dozvoljavanju zabranjenog ne bude imao šerijatski dokaz.

Do koga ne dođe hadis koji nešto zabranjuje i kao uporište dozvole uzme šerijatski argument, najpreči je da mu se nađe izgovor.

Takva osoba bit će nagrađena jer je uložila trud kako bi spoznala dokaz. Uzvišeni Allah kaže:

1 On je Bišr ibn Gajjas ibn Ebi Kerime Abdu-r-Rahman el-Merisi el-'Adevi, Ebu Abdu-r-Rahman. Hanefijski je učenjak. Bio je mu'tezila i poznavalac filozofije. On je poglavar merisijske skupine koja je zagovarala murdžijsko vjerovanje i njemu se pripisivala. On je zastupao mišljenje džehmija. Ima svoje knjige. Imam Osman ibn Se'id ed-Darimi je napisao knjigu *Opovrgavanje Bišra el-Merisija* replicirajući na njegov pravac. Darimi je napisao i knjigu *Replika džehmijama* koja je štampana sa mojom naučnom valorizacijom. Umro je 318 h. god.

﴿ وَدَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ إِذْ يَحْكُمَانِ فِي الْحَرْثِ إِذْ نَفَشَتْ فِيهِ غَنَمُ الْقَوْمِ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَاهِدِينَ فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ وَكُلًّا آتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُودَ الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرَ وَكُنَّا فَاعِلِينَ ﴾

I Davudu i Sulejmanu, kada su sudili o usjevu što su ga noću ovce nečije opasle – i Mi smo bili svjedoci suđenju njihovu – i učinismo da Sulejman pronikne u to, a obojici smo mudrost i znanje dali. I potčinismo planine i ptice da s Davudom Allaha hvale: to smo Mi bili kadri učiniti.[2]

U oba sahiha od ‘Amra ibn el-’Asa, radijallahu anhu, prenosi se da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: ***Kada se sudija potrudi u donošenju suda i pogodi, imat će dvije nagrade, a ko se potrudi u donošenju suda, pa pogriješi, imat će jednu nagradu.***

Očituje se da mudžtehid, makar i pogriješio, ima nagradu. To je zbog ulaganja truda. Njemu je greška oproštena, jer dolazak do prave istine i suda u svim propisima pojedinačno ili je nemoguć ili je veoma težak. Uzvišeni kaže:

﴿ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ ﴾

I u vjeri vam nije ništa teško propisao![3]

2 El-Enbija‘, 78-79
3 El-Hadždž, 78

﴿ يُرِيدُ اللهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلاَ يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ ﴾

Allah želi da vam olakša, a ne da poteškoće imate.[1]

U oba sahiha stoji da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, svojim ashabima rekao na dan Handeka: ***Neka niko od vas ne klanja ikindiju, osim kada stignemo u Benu Kurejzi!***

Namasko vrijeme ikindije je nastupilo dok su bili u putu. Neki su rekli: *Klanjat ćemo isključivo u Benu Kurejzi*. Drugi su rekli: *Nije želio od nas to!*, pa su klanjali u putu. Nijedna od dvije skupine nije prekorena. Prvi su se držali općenitog značenja Poslanikovog, sallallahu alejhi ve sellem, govora, pa su opciju izlaska namaza iz njegovog predviđenog vremena uvrstili u općenito značenje.

Drugi su imali dokaz koji obavezuje odstupanje od tog općenitog značenja. Cilj je bio - što prije doći do onih koje je okružio Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem. Ovo je poznato pitanje u vezi s kojim se ulema razišla: Da li se općeniti propis može učiniti specifičnim putem analogije? I pored toga, oni koji su klanjali na putu bolje su postupili.

Kada je Bilal, radijallahu anhu, prodao četiri pregršti za dvije pregršti datula, Poslanik, sallallahu

1 El-Bekare, 185

alejhi ve sellem, mu je naredio da to vrati.[2] Nije to osudio kao čin uzimanja kamate da bi ga proglasio grešnikom ili izrekao prokletstvo, jer Bilal nije, iz svoje pozicije, znao za zabranu takvog djela.

Također, Adijj ibn Hatim i grupa ashaba, radijallahu anhum, bili su uvjereni da Allahove riječi:

﴿ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ﴾

Jedite i pijte sve dok ne budete mogli razlikovati bijelu nit od crne niti zore[3] označavaju bijele i crne konopce. Oni bi pored svog jastuka stavili dva konopca, crni i bijeli, i jeli dok se jedan konopac od drugog ne bi počeo razlikovati. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao Adijju: ***Tvoj je jastuk uistinu ogroman kada je mogao obuhvatiti dan i noć! To se odnosi na bjelinu dana i crninu noći.***[4]

2 Muttefekun 'alejhi. Ovo je dio hadisa Ebu Se'ida el-Hudrija, radijallahu anhu, a njegov tekst je: Bilal je došao Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, sa kvalitetnim datulama, pa ga je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, upitao: ***Odakle ti ovo?*** On odgovori: *Bilo je kod nas loših datula, pa sam prodao dva saa loših za jedan saa dobrih datula.* Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: ***Ah, ovo je prava kamata. Ne čini to! Nego, kada želiš kupovati, prodaj datule za nešto drugo, a onda time kupi one bolje.***

3 El-Bekare, 187

4 Muttefekun alejhi.

Aludirao je da Adijj nije shvatio značenje govora. Nije ovaj čin popratio kritikom zbog uzimanja jela u ramazanu, iako je to jedan od velikih grijeha.

O onima koji su dali fetvu čovjeku koji je ranjen u glavu da se mora okupati po hladnom vremenu, a on se okupao i umro, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: ***Ubili su ga! Allah ih ubio. Zašto nisu pitali kada ne znaju? Lijek za neznanje je pitanje!***[1] Oni su pogriješili bez idžtihada, jer nisu bili učenjaci.

Također, Usami ibn Zejdu nije propisao ubistvo iz odmazde, plaćanje krvarine ili kakav iskup kada je ubio onoga koji je izgovorio la ilahe illellah u bitki El-Hurukat. Bio je uvjeren da ga je dozvoljeno ubiti na osnovu mišljenja da islam ovog čovjeka nije bio ispravan, iako je njegovo ubistvo u suštini haram.[2] Prethodnici su, na osnovu toga,

1 Ebu Davud od Zubejra ibn Harika, a on od Ataa ibn Džabira prenosi da je rekao: Izašli smo na putovanje. Nekog čovjeka je pogodio kamen u glavu, a zatim je u snu polucirao. Pitao je saputnike: *Da li imam olakšicu za uzimanje tejemmuma?* Oni su odgovorili: *Ne nalazimo ti olakšicu.* Lanac prenosilaca ovog hadisa je prekinut. Prenose ga i Darekutni, Ibn Madže i Ebu Davud od El-Evza'ija, od Ataa, a on od Ibn Abbasa. Ovo je ispravno. Prenose ga i Hakim, Ibn Huzejme i Ibn Hibban od El-Velida ibn Ubjeda ibn Ebi Rebbaha, od njegovog amidže, a on od Ataa, a on od Ibn Abbasa, s lancem koji seže do Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Hadis se ojačao mnoštvom različitih puteva kojima dolazi do nas.

2 Buhari od Usame ibn Zejda ibn Harise, radijallahu anhu, prenosi da je rekao: Poslao nas je Allahov Poslanik, sallallahu

kao i većina islamskih pravnika, postupali u slučaju da muslimanske napadačke grupacije proliju krv pravednih muslimana, uz izvjesno razumljivo tumačenje tada se neće tražiti ubistva iz odmazde, krvarina ili iskup, iako su ubijanje i borba protiv njih zabranjeni.

Ovaj uslov koji smo spomenuli o stizanju prijetnji nije potrebno spominjati u svakom obraćanju, jer znanje o njemu je pohranjeno u svakom srcu.

Tako je i obećanje za dobro djelo uslovljeno iskrenim djelom u ime Allaha i njihovim neuništavanjem otpadništvom. Zato se ovaj uslov ne spominje u svakom hadisu u kojem postoji obećanje o nagradi.

---

alejhi ve sellem, na El-Hurku - od plemena Džujehne. Ujutro smo ih napali i porazili. Sustigao sam zajedno sa jednim enasrijom njihova čovjeka. Kada smo ga pritisnuli, rekao je: *La ilahe illellah!* Enasarija ga je pustio, a ja sam ga svojim kopljem probo dok ga nisam ubio. Kada smo stigli, moj postupak je dopro do Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, koji mi je rekao: ***O Usama, zar si ga ubio nakon što je rekao La ilahe illellah?*** Odgovorio sam: *Allahov Poslaniče, on se time štitio od smrti!* Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: ***Zar si ga ubio nakon što je rekao La ilahe illelah?*** To je stalno ponavljao dok nisam poželio da sam prešao na islam tek tog dana. El-Hurukat su središte Džuhejne. Njihova staništa su iza sredine Nahle u zemlji Benu Murre. Ovaj pohod je bio sedme ili osme godine po Hidžri. Predvodnik je bio Galib ibn Ubejdullah el-Kelbi. Osoba koju je ubio Usama ibn Zejd zvala se Mirdas ibn Nuhejk.

Kada se pretpostavi da je uzrok prijetnje nastupio, onda se posljedice mogu razlikovati zbog zapreka. Zapreke o stizanju prijetnje su brojne: pokajanje, traženje oprosta, dobra djela koja brišu loša, iskušenja i nedaće na dunjaluku, zalaganje pokorna zalagača, te milost Najmilostivijeg. Ako ponestane svih ovih razloga, a oni neće ponestati osim u slučaju onih koji su hiroviti, buntovni i koji odbjegnu od Allaha kao što deva odbjegne od čuvara, tada će prijetnja stići.

Suština prijetnje ogleda se u obznani da je dotično djelo razlog za kaznu. Korist koja se uzima iz toga je zabrana i prezrenost tog čina. Vjerovati da je svaka osoba koja pri sebi ima ono za što se prijeti obuhvaćena tom prijetnjom je kategorički ništavno, a to je kategorički ništavno, jer posljedice su uslovljene postojanjem uslova i nestankom svih zapreka.

Onaj ko ostavi rad po hadisu mora se svrstati u jednu od tri kategorije:

1. Da njegovo ostavljanje bude dozvoljeno prema saglasnosti svih muslimana. To je važeće za onoga do koga hadis nije došao, a nije bio nemaran u traženju istine i bio je u potrebi da daje fetve ili pravila. To smo spomenuli u primjeru pravednih halifa i dr. Musliman ne sumnja da takve ljude neće stići negativne posljedice ostavljanja hadisa.

2. Da ostavljanje bude nedozvoljeno, a to se kod imama gotovo ne može naći, Allahovom voljom.

3. Međutim, ono čega se može plašiti, u slučaju nekih učenjaka, jeste da budu nemarni u stizanju do propisa izvjesnog pitanja, pa budu govorili bez argumenata, iako imaju svoje mišljenje ili idžtihad. Možda budu nemarni u argumentiranju pa izreknu mišljenje prije nego što u potpunosti sagledaju dokaze, iako se pridržavaju dokaza, ili ih nadvlada običaj ili potreba koja postane zapreka da se pitanje u potpunosti sagleda. Tada bi trebalo pogledati čemu se suprotstavlja hadis u odnosu na njihovo znanje, iako iskazuju mišljenje idžtihadom i dokazivanjem. **Granica na kojoj se treba završiti idžtihad**, možda, u slučaju mudžtehida nije sasvim definisana. Zato se učenjaci toga bojali, to jest, plašili su se da se razumski idžtihad ne nađe u specifično određenom propisu.

To su grijesi. Međutim, kazna će sustići onoga ko se ne pokaje, a počinilac ih može brisati traženjem oprosta, dobročinstvom, iskušenjem, zalaganjem i milošću.

U ovo ne ulazi onaj koga nadvladaju i pokore strasti, tako da pomaže ono za što zna da je neispravno, ili nije siguran ili onaj koji tvrdi i garantuje da je određeno mišljenje ispravno ili

pogrešno, a ne poznaje dokaze koji potvrđuju ili negiraju ispravnost određenog mišljenja zbog vlastitog neznanja, negirajući ili potvrđujući određeni stav: Ta dvojica su u Vatri. Kao što kaže Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem: ***Trojica su sudija: dvojica su u Vatri a jedan u Džennetu. Onaj u Džennetu je znao i po tome sudio, a ona dvojica u Vatri su čovjek koji je ljudima sudio iz neznanja i čovjek koji je znao Istinu a suprotno njoj sudio.***[1]

To se odnosi na muftije. Međutim, kao što smo pojasnili, za stizanje prijetnje određenoj osobi postoje zapreke. Kada bi se pretpostavilo da se nešto od toga desilo velikanima i uglednim učenjacima ummeta, mada je to veoma daleko i nemoguće, nijedan od njih ne bi bio bez opravdanja. Kada bi se to desilo, njihov autoritet nikako ne bi bio narušen. Mi ne vjerujemo da su ovi ljudi nepogrešivi, nego, smatramo da mogu imati grijeha. Ali, i pored toga nadamo se da će dobiti najveće stepene, jer im je Allah, u odnosu na ostale ljude, dao da čine dobra

1 Ebu Davud i Ibn Madže od Burejde, radijallahu anhu, prenose da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: ***Tri su sudije: jedan je u Džennetu, a dvojica u Vatri. Onaj u Džennetu je čovjek koji je znao Istinu i sudio po njoj, drugi je čovjek koji je znao Istinu, ali je nepravedno sudio, a u Vatri je i čovjek koji je ljudima sudio po neznanju.*** Ovo je ispravan hadis.

djela i da imaju uzvišena stanja. Oni nisu ustrajavali u grijehu, ali, ipak, nisu većeg stepena od ashaba, radijallahu anhum.

Ovo mišljenje odnosi se i na njih u slučaju fetvi, rješenja i presuda o životima koje su putem idžtihada donijeli, neka je Allah s njima zadovoljan.

Mi nemamo izgovor niti prepreku, uz znanje da onaj koji ostavi hadis kao što smo prije opisali ima izgovor, pa i nagradu, da ne slijedimo vjerodostojne hadise kojima ne znamo oprečnosti zbog kojih bismo ih odbacili. Nije nam to prepreka da ne budemo uvjereni da ummet ne treba obavijestiti o njima i u skladu s njima postupati. U ovome se učenjaci ne razilaze.

Ovi hadisi su podijeljeni na:

- Hadise o kojima postoji saglasnost učenjaka o znanju i postupanju u skladu s njima, a to su izričiti hadisi čiji su lanac i tekst sigurno nepobitni. To su predaje za koje smo uvjereni da ih je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izrekao i da je njima htio baš to izreći.

- Druga vrsta su hadisi čiji su dokazi vanjski, ali nisu sasvim izričiti i nepobitni.

Za prve je dužnost vjerovati da smo ih obavezni znati i po njima postupati. U ovome, općenito, nema razilaženja među učenjacima. Nego, nekada se razilaze u pojedinim predajama - da li im je lanac prenosilaca siguran? Da li su dokazi izričiti ili ne? Tako su se razišli u pitanju predaje koja potiče od jedne osobe iz svake generacije prenosilaca *ahad hadisi*, a koju ummet prihvata i potvrđuje ili se slaže u njenoj primjeni. U slučaju većine pravnika i metodologičara fikha prava takva predaja predstavlja znanje i iziskuje ubjeđenje u ono što sadrži. Druga grupa tvrdi da ona ne predstavlja znanje.

Isto se odnosi i na predaju koja je prenesena sa nekoliko strana koje potvrđuju jedna drugu, od određenih ljudi, ali ne daje sigurno znanje onome ko poznaje sve te strane i stanja prenosilaca, kontekste i pojedinosti u vezi s predajom. Znanje o toj predaji ne može imati onaj ko u njoj nije učestvovao, onaj ko to ne poznaje.

Zato su učenjaci u oblasti hadisa, veliki stručnjaci koji su ga uveliko poznavali, Allah im se smilovao, imali potpuno uvjerenje u predaje, iako drugi učenjaci nisu smatrali da su istinite, a kamoli da su posjedovali znanje kojim se potvrđuje njihova istinitost.

To je utemeljeno na postavci da neka predaja iziskuje vjerovanje i ubjeđenje u ono što sadrži, da li zbog mnoštva prenosilaca ili njihovih osobina i karakteristika, da li zbog same predaje, da li zbog kvaliteta zapažanja onoga do koga je ta predaja došla, ili zbog kakvoće njenog sadržaja.

Možda predaja malog broja prenosilaca donese znanje zbog njihovog pridržavanja vjere i pamćenja kojim se odagnava svaka sumnja u laži ili greške. Možda, također, predaje višestruko brojnijih prenosilaca ne budu donijele znanje. To je istina u koju nema sumnje. To je mišljenje većine islamskih pravnika i muhaddisa, te grupacija metodologičara islamskog fikha prava.

Neki metodologičari islamskog prava, kao i pravnici, smatraju da je brojnost prenosilaca određene predaje koja donosi znanje o određenom pitanju korisna i za svako drugo pitanje. To zasigurno nije ispravno. Međutim, ovo nije mjesto gdje treba pojasniti ovu problematiku.

Utjecaj vanjskih dokaza o prenosiocima predaja nismo spomenuli, jer ti dokazi daju znanje kada i ne bi bili u vezi s predajom. Kada ti dokazi, sami po sebi, daju znanje, apsolutno nisu postavljeni kao pratioci predaje. Isto tako, predaja nije pratilac tih dokaza.

Nego, svi oni nekada vode ka znanju ili nekada ka mišljenju, pa makar se i sjedinili i iziskivali znanje iz njih ili jednog od njih, ili iziskivali mišljenje iz drugog. Svako ko više zna o predajama sigurniji je u istinitost predaja, a njihovu istinitost ne može tvrditi onaj koji nije na njegovom stepenu.

Nekada se razilaze u biti semantičkog dokaza kao izričitog, jer se razilaze i u dokazu hadisa: Da li se uzima iz teksta ili njegovog vanjskog značenja? Ako se uzima iz vanjskog značenja, da li ono sadrži u sebi nešto što ukazuje da je neko drugo značenje slabo. Ovo je, također, široko poglavlje. Dio učenjaka, zasigurno, tvrdi da se semantičkim dokazom hadisa ne može donijeti izričito pravilo. Ili, da znaju da se drugo značenje ne može uzeti iz hadisa. Postoje i drugi dokazi koji obavezuju na slijeđenje izričitog pravila.

Drugi dio je vanjsko značenje. Po njemu je dužnost raditi u šerijatskim propisima prema konsenzusu priznate uleme. Ako hadis sadrži znanstveno pravilo, kao što je prijetnja i slično, onda se razilaze. Dio pravnika smatra da predaja koja potječe od jednog vjerodostojnog prenosioca iz svake generacije, ako sadrži prijetnju zbog činjenja nekog djela, dužnost je po njemu postupati kada se to odnosi na zabranu djela. Neće se po njemu

postupati kada je u vezi s prijetnjom, osim da bude izričitog, to jest, sigurnog dokaza.

Također, kada je tekst hadisa izričit, a semantički dokaz je vanjski, to jest, površan. U tom smislu su protumačili riječi Aiše, radijallahu anha, koje je rekla ženi Ebu Ishaka es-Sebi'ija: *Obavijesti Zejda ibn Erkama da je poništio svoj džihad s Allahovim Poslanikom, osim ako se pokaje.*[1]

1 Prenosi ga Darekutni, str. 310, od Junusa, a on od njegove majke Ummu Alije, kćerke Enfe'ine, koja kaže: Obavila sam hadždž sa Ummu Muhibbom (u drugoj predaji izašle smo ja i Ummu Muhibba), pa smo došle kod Aiše, radijallahu anha, i poselamile je. Upitala je: *Ko ste vi?* Odgovorile smo: *Mi smo iz Kufe.* Kao da se od nas, nakon toga, malo udaljila. Ummu Muhibba je rekla: *Majko vjernika, imala sam sluškinju i prodala je Zejd ibn Erkamu Ensariji za osamsto dirhema, na odgođeno. On je htio da je proda, pa sam je kupila ponovno od njega za šesto dirhema u novcu.* Aiša, radijallahu anha, joj je rekla: *Ružno li je to što si kupila i prodala. Obavijesti Zejda da mu je džihad sa Allahovim Poslanikom propao, osim ako se pokaje.* Šejh Šemsu-l-Hakk Abadi u komentaru ovog u Darekutnijevom sunenu kaže: *Prenose ga i Bejheki i Abdu-r-Rezzak. Ummu Muhibbe je žena koja prenosi od Aiše radijallahu anha. Njen hadis prenosi Ebu Ishak es-Sebi'i od svoje žene El-Alije. Prenosi ga i Junus ibn Ishak od Ummu El-Alije kćerke Enfe'ine, od Ummu Muhibbe i Aiše radijallahu anha. Kaže: Ummu Muhibba i El-Alija su nepoznate i s njima se ne može dokazivati. Prenosi ga Ahmed u Musnedu sa lancem od Muhammeda ibn Džafera, Šu'be, Ibn Ishaka es-Sebi'ija i njegove žene. U Et-Tenkihu kaže: Lanac ovog hadisa je dobar, iako Šafii nije potvrdio sličan hadis od Aiše. Darekutni je o El-Aliji rekao: Nepoznata je i sa njom se ne može argumentirati. To treba razmotriti, jer ga drugi ne podržavaju. Da Majka vjernika nije imala zna-*

Rekli su: Aiša, radijallahu anha, je spomenula prijetnju, jer ju je znala. Mi postupamo po njenoj predaji u smislu zabrane, iako ovu prijetnju ne zagovaramo, jer je hadis potvrđen predajom koju prenosi jedna osoba iz svake generacije prenosilaca.

Njihov argument je da prijetnja ulazi u domen prakse i neće biti potvrđena, osim ako donosi znanje. Uz to, počinitelj djela koje je doneseno idžtihadom neće ući pod izrečenu prijetnju.

Prema njihovom mišljenju može se, hadisima prijetnje, argumentirati zabrana djela, ali ta prijetnja nije validna, osim da ima izričit i nesumnjiv dokaz. Na primjer, većina učenjaka se pri argumentiranju služi različitim kiraetima koji se vjerodostojno prenose od ashaba, radijallahu anhum, ali ti kiraeti nisu iz mushafa Osmana, radijallahu anhu. Ovi kiraeti podrazumijevaju djelo i znanje i na stepenu su vjerodostojne predaje koja potječe od jednog prenosioca. Ovim kiraetima potvrđuju djelo, ali ih nisu potvrdili kao Kur'an, jer su to pravila praktične

nje od Poslanikada sallallahu alejhi ve sellem da je takvo djelo (kupoprodaja) haram, ne bi se usudila to izreći. Ibn el-Dževzi kaže: Rekli su da je El-Alija nepoznata i da se s njom ne argumentira, niti se njena predaja prihvata. Kažemo: Ona je poznata i ugledna žena. Ibn Sa'd je spominje u Et-Tabekatu i kaže: El-Alija kćerka Enfe'e ibn Šerhabila, žena Ebu Ishaka es-Sebi'ija. Slušala je predaje od Aiše, radijallahu anha.

naravi koja se mogu potvrditi isključivo sigurnim i nepobitnim dokazom i uvjerenjem.

Većina učenjaka, a to je i mišljenje većine prethodnika, smatra da su takvi hadisi argument, shodno prijetnji koju sadrže. Ashabi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, tabiini i oni poslije njih, uvijek su argumentirali prijetnju ovim hadisima, kao što su dokazivali i postupanje u skladu s njima. Otvoreno su izražavali da će prijetnja koja je u njima sadržana stići počinioce takvih djela. Od njih se to, prošireno, prenosi u hadisima i fetvama.

Prijetnja ulazi u općenite šerijatske propise koji su nekada potvrđeni vanjskim, a nekada i izričito sigurnim dokazima. Ne traži se potpuno sigurno uvjerenje o prijetnji, nego se traži vjerovanje koje ulazi u uvjerenje ili se traži preovladavajuće mišljenje, kao što se zahtijeva u praktičnim pravilima šerijata.

Nema razlike između uvjerenja čovjeka da je Allah nešto zabranio i prijetnje o općenitoj kazni za počinioca takvih djela, jer oboje su obavijest od Allaha. Kao što je moguće obavještenje o prvom (zabrani) općenitim dokazom, tako je moguće i obavještenje o drugom (prijetnji).

Kada bi neko rekao: Postupanje po ovim predajama u pogledu prijetnje je potvrđenije, njegovo

mišljenje bilo bi ispravno. Zato nisu bili rigorozni u lancima prenosilaca hadisa koji podstiču na dobro i zastrašuju kaznom, dok su bili rigorozni u hadisima u kojima se prenose propisi. Uvjerenje u prijetnju ljude podstiče na ostavljanje zabranjenog djela.

Ako je ta prijetnja istinita, čovjek će se spasiti, a ako nije, kazna za počinjeno djelo će biti lakša od one izrečene prijetnjom. To jest, čovjeku neće, ako ostavi određeno djelo, naštetiti greška u uvjerenju niti će mu povećati kaznu; neće mu naštetiti uvjerenje o većoj kazni od one koja je uistinu određena za to dijelo. Uvjerenjem u smanjenje kazne, također, može se pogriješiti. Isto tako, griješi onaj ko nema uvjerenja u kaznu, niti je potvrđuje niti je negira. Ova greška umanjuje, možda, predstavu o određenom djelu, pa ga neko počini i zasluži dodatnu kaznu, ako je potvrđena, ili se ispostavi da kod njega postoji razlog za takvu kaznu.

Stoga, greška u uvjerenju zasniva se na dvije procjene: procjeni uvjerenja u prijetnju i procjeni nepostojanja prijetnje. Spas od kazne, prema procjeni uvjerenja o prijetnji, bliži je i njemu se daje prednost. Ovim dokazom je većina učenjaka dala prednost dokazu zabrane nad dokazom dozvole. Mnogi pravnici su, u slučaju mnogih pravila, rezervirani zbog ove postavke.

Gotovo da postoji konsenzus među pametnim i razboritim o tome da je opreznost ili suzdrživost u postupcima pohvalan čin. Ako strahom od greške negira uvjerenje u prijetnju i, nasuprot tome boji se greške zbog neuvjerenja, ostaje dokaz koji mu uvjetuje - da mora imati uvjerenje i da će spas postići uvjerenjem. To su dva dokaza koja se ne mogu pobiti.

Niko ne može reći: Nepostojanje izričitog dokaza za prijetnju je dokaz da prijetnja i ne postoji, što je slučaj i s nedostatkom predaja i mnoštvom prenosilaca u kiraetima mushafa. Nepostojanje dokaza ne ukazuje na nepostojanje onoga što se dokazuje.

Ko izričito negira neke praktične propise zbog nedostatka izričitog dokaza o njihovom postojanju, kao što je to pravac nekih metodologičara prava, on je grešnik; on očito griješi.

Međutim, ako znamo da je postojanje nečega uvjetovano postojanjem dokaza, a znamo da nema dokaza, reći ćemo da to što je uvjetovano i ne postoji. Nepostojanje uslova dokaz je za nepostojanje uslovljenog.

Saznali smo da postoje motivi za prijenos Allahove Knjige i vjere. Zato ummetu nije dozvoljeno da krije ono za čime su ljudi u potrebi da im bude

preneseno kao opći argument. Kada općenitim predajama do nas nije preneseno postojanje šestog namaza ili nekih dodatnih sura, onda sigurno znamo da taj namaz i te sure ne postoje.

Poglavlje prijetnje ne ulazi u ovo poglavlje. Nije uslov da svaka prijetnja za neko djelo bude prenesena u određenom broju predaja koje su nesumnjive, kao što to nije potrebno da bi se donio propis o tom djelu.

Potvrđeno je da je dužnost raditi po hadisima koji sadrže prijetnje, shodno zahtjevima teksta i s uvjerenjem da počinilac tog djela potpada pod posljedice prijetnje. Stizanje prijetnje ovisno je o uslovima, a postoje i određene zapreke.

Ovo pravilo se očituje u primjerima:

Vjerodostojno se prenosi od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: ***Allah je prokleo onoga ko uzima i ko daje kamatu, te svjedoke kamatnog ugovora i njegova pisara.***[1]

S nekoliko strana vjerodostojno se prenosi da je rekao onome ko proda četiri pregršti za jedan, iz ruke u ruku: ***Ah, to je prava kamata.***

1 Izbor iz Muslimovog Sahiha br. 955. Hadis se prenosi od Džabira koji je dodao: ***Svi su oni isti!***

Također je rekao: ***Pšenica za pšenicu je kamata, osim da to bude iz ruke u ruku.***[2]

Ovo podrazumijeva dvije vrste kamate: *kamatu viška i kamatu na odgodu duga.*

Oni do kojih su došle riječi Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem: ***Kamata je samo na odgođeni rok***[3], dozvolili su prodaju dva za jedan pregršt hrane kao što su učinili Ibn Abbas, radijallahu anhuma, i njegovi istomišljenici, poput Ebu-š-Ša'saa, Ataa, Tavusa, Se'ida ibn Džubejra, Ikrime i drugih iz reda uglednih Mekkelija koji su bili najodabraniji dio našeg ummeta po znanju i djelu.

Nije dozvoljeno muslimanu vjerovati da se i na jedanog od njih osobno, ili nekog od njihovih sljedbenika, ako je od onih kome je slijeđenje i povođenje za učenim dozvoljeno, odnosi prokletstvo onih koji uzimaju kamatu. Oni su to činili prema svome tumačenju, koje je, općenito, dozvoljeno.

Isto se prenosi od grupe cijenjenih medinskih učenjaka o prilasku ženi u analni otvor, iako Ebu Davud od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, prenosi da je rekao: ***Ko priđe ženi penetriranjem***

2 Muttefekun alejhi. Hadis prenosi Omer, radijallahu anhu.
3 Ahmed, Muslim, Nesai i Ibn Madže od Abdullaha ibn Omera, radijallahu anhuma.

u njen analni otvor, on ne vjeruje u ono što je objavljeno Muhammedu![1]

Provjereno se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ***prokleo u vinu desetero: onoga ko ga cijedi i kome se cijedi, ko ga pije...***[2]

Potvrđeno je s više strana da je rekao: ***Svako piće koje opija je vino.***

Rekao je: ***Svako opojno piće je vino.***[3]

Omer, radijallahu anhu, je sa svog minbera obraćajući se muhadžirima i enasrijama rekao: *Vino je sve što opija razum.*

Uzvišeni Allah je objavio zabranu vina. Razlog njegove zabrane bilo je pijenje vina u Medini. Oni nisu poznavali drugo piće do vina od datula. Vino

---

1 Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi i Ibn Madže. Lanac prenosilaca je ispravan.

2 Prenosi ga Ahmed od Ibn Abbasa, radijallahu anhuma. Tekst hadisa je Ibn Abbasov. On kaže: *Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako govori:* ***Došao mi je Džibril i rekao: O Muhammede, Allah, azze ve dželle, je prokleo vino i onoga koji ga cijedi, kome se cijedi, ko ga pije, ko ga nosi, kome se nosi, ko ga prodaje, ko ga kupuje, ko ga toči i kome se toči.*** Prenose ga Ebu Davud i Ibn Madže od Ibn Omera, radijallahu anhuma. Ibn Madže i Tirmizi ga prenose od Enesa ibn Malika, radijallahu anhu. Šejh Ahmed Šakir ga je ovjerodostojio. Munziri kaže: *Prenosioci su povjerljivi.*

3 Buhari, Muslim, Ebu Davud, Tirmizi i Nesai od Abdullaha ibn Omera, radijallahu anhuma, a završetak hadisa glasi: ***A svako vino je haram.***

od grožđa nisu posjedovali. Neki ljudi, predvodnici ovog ummeta, po znanju i djelu, Kufljani, bili su uvjereni da je vino samo od grožđa. Sve ostale otopine, osim grožđa i datula, nisu zabranjene ukoliko se konzumiraju tako da ne opijaju. To su pili iz uvjerenja da je dozvoljeno. Nije dozvoljeno reći da oni potpadaju pod prijetnju, jer oni imaju izgovor do kojeg su došli tumačenjem ili radi drugih zapreka. Također, nije dozvoljeno reći da piće koje su pili nije vino zbog kojeg su prokleti oni koji ga piju. To mora ulaziti u općeniti povod izricanja, a u Medini nije bilo vina od grožđa.

Zatim je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, prokleo onoga ko prodaje vino. Neki ashabi su prodavali vino sve dok to nije došlo do Omera, radijallahu anhu, koji je rekao: *Allah ubio tog i tog čovjeka! Zar ne zna da je Allahov Poslanik rekao*: ***Allah je prokleo židove. Zabranjen im je loj, pa su ga otapali i prodavali, te se od toga hranili.***[4]

Taj čovjek nije znao da je prodaja vina zabranjena. A Omera, radijallahu anhu, nije spriječilo to što je znao a ovaj nije znao, da pojasni kaznu za ovaj grijeh, kako bi se međusobno sprečavali u lošem nakon dolaska znanja o njemu.

4 Buhari i Muslim u svojim sahihima od Ibn Abbasa, radijallahu anhuma.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, prokleo je onoga ko cijedi i kome se cijedi vino. Mnogi pravnici dozvoljavaju čovjeku da drugome cijedi grožđe, pa makar i znao da je njegov nijjet da od toga napravi vino. Ovo je tekst o proklinjanju onoga koji cijedi vino, ali se mora znati da se zbog zapreke ovaj propis ne odnosi na onog ko ima izgovor.

Također, prokleo je one koje upliću kosu i kojima se upliće tuđa kosa u nekoliko vjerodostojnih hadisa. Ali, ima učenjaka koji to smatraju samo pokuđenim.

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: ***Onaj ko pije iz srebrene posude u svom stomaku potpiruje vatru Džehennema.***[1] Neki pravnici su blago pokudili to djelo.

Hadis: ***Kada se sukobe dva muslimana svojim sabljama, i ubica i ubijeni će u Vatru.***[2]

Dužnost je postupati po ovom hadisu u pogledu zabrane neopravednih sukoba između vjernika. Zatim, mi znamo da borci u Bitki oko deve i na Siffinu nisu u Vatri, jer imaju izgovor i tumačenje za borbu. Dobra djela su spriječila da se djeluje prema onome što tekst iziskuje.

1 Buhari i Muslim od Ummi Seleme, radijallahu anha.
2 Buhari i Muslim od Ebi Bekrea, radijallahu anhu.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao u vjerodostojnom hadisu: ***S trojicom Allah neće pričati, niti će ih gledati na Sudnjem danu, niti će ih očistiti. Njima pripada bolna kazna! Čovjek koji ima viška vode i uskrati je putniku. Allah mu kaže: Danas ti neću dati svoj višak, kao što si uskratio višak koje tvoje ruke nisu načinile. Čovjek koji dadne prisegu imamu isključivo radi dunjaluka. Ako mu se dadne, zadovoljan je, a ako mu se ne dadne, rasrdi se. I čovjek koji se lažno zakune na robu na isteku dana: - Dato mu je zakletvom više nego što je tvrdio da ju je po određenoj cijeni kupio.***[3]

Ovo je velika prijetnja onome ko uskrati drugom višak vode. Grupa učenjaka dozvoljava da se zadrži višak svoje vode.

Ovo razilaženje ne sprječava nas da budemo uvjereni u zabranu ovakvih djela dokazujući to hadisom. Ne sprečava nas ni da budemo uvjereni da onaj ko to na drugačiji način tumači ima izgovor ili ispriku i da ga neće sustići ova prijetnja.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: Allah je prokleo onoga ko se formalno, oženi tuđom ženom da bi ona postala dozvoljena svome mužu

3 Ahmed, Buhari i Muslim od Ebu Zerra, radijallahu anhu.

nakon što ju je prvi pustio tri puta, a i onoga kome se ta usluga čini.[1]

To je vjerodostojan hadis koji se prenosi od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i ashaba, radijallahu anhum, u više predaja.

Ipak, grupa učenjaka apsolutno smatra ispravnim takvo vjenčanje. Neki ga smatraju ispravnim ako se ne uslovi u bračnom ugovoru.

U vezi s tim postoje poznata opravdanja. Analogija na poznate temelje u prvom slučaju je da se brak ne može opovrgnuti postavljenim uslovima, kao što ne može biti opovrgnut nepoznanicom jedne od dvije naknade u bračnom ugovoru. Analogija na poznate temelje u drugom slučaju je: Ugovori koji ne sadrže uslove ne mogu promijeniti pravila ugovora.

Ovaj hadis nije došao do onih koji su iznijeli spomenuta mišljenja. Ovo je prema vanjštini, jer ga njihove knjige ne sadrže. Da je došao do njih spomenuli bi ga i pridržavali bi ga se, ili bi o njemu iznijeli svoj stav, ili bi ga protumačili, ili bi bili uvjereni u njegovu derogaciju, ili bi, pak, posjedovali predaje oprečne ovom hadisu.

1 Ahmed, Nesai i Tirmizi, koji ga je ovjerodostojio od Abdullaha ibn Mes'uda, radijallahu anhu. Prenosi ga i Ibn Madže iz hadisa Ukbea ibn Amira, radijallahu anhu.

Mi znamo da takve neće stići prijetnja ako bi to djelo činili iz uvjerenja da je ono dozvoljeno na ovaj način.

To nas, ipak, ne sprečava da znamo da je formalni bračni ugovor (*tahlil*) razlog za prijetnju, pa makar se ne odnosio na neke osobe - zbog nepostojanja uslova ili postojanja izvjesne zapreke.

Muavija, radijallahu anhu, je tako pripisao Zijada ibn Ebiha postelji El-Harisa ibn Kelde, jer je Ebu Sufjan govorio: *On je od njegova sjemena.* Iako je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, govorio: ***Ko bude tvrdio da mu je otac neko ko to nije, a on to zna, Džennet mu je zabranjen.***[2]

Rekao je: ***Ko bude tvrdio da mu je neko drugi otac, onaj ko to nije, ili za robovlasnika uzme onoga ko mu to nije, neka je na njega prokletstvo Allaha, meleka i svih ljudi. Allah od njega neće primiti ni obavezu, ni dobrovoljno djelo, niti pokajanje.***[3] Hadis je vjerodostojan.

Presudio je da dijete pripada onome iz čije postelje potječe, a to su pravila o kojima je iznesen konsenzus učenjaka. Mi znamo da onaj ko se pripiše nekome ko mu nije otac, koji je bio u postelji njegove

2 Ahmed, Buhari, Muslim i Ebu Davud od Sa'da ibn Ebi Vekkasa i Ebu Bekrea, radijallahu anhuma.

3 Muslim, hadis br. 48.

majke, potpada pod riječi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Nije dozvoljeno kategorički tvrditi da je neka osoba obuhvaćena određenom prijetnjom, pogotovo ako se radi o ashabu, a kamoli da se to može odnositi na ashabe, pa da kaže da se ova prijetnja odnosi na njega jer postoji mogućnost da presuda Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u kojoj se kaže da dijete pripada postelji iz koje potječe, nije do njih došla.

Oni su vjerovali da dijete pripada onome s kime je njegova majka zatrudnila. Vjerovali su da je Ebu Sufjan otac Sumejje ili Ummu Zijada. Ovaj propis nije poznat mnogim ljudima, posebno se to odnosi na period prije raširenosti sunneta. To je bio običaj prije islama. Postoje i druge zapreke koje sprečavaju da se postupa u skladu s ovom prijetnjom, kao što dobra djela brišu loša i ostalo.

Ovo je široko poglavlje i u njega ulazi sve što je Kur'anom ili sunnetom zabranjeno, kada već do nekih imama nisu došli dokazi o zabrani, pa su određene zabrane smatrali dozvoljenim. Ili su se u njihovom slučaju, tim dokazima suprotstavili drugi i oni su im dali prednost koristeći se pritom svojim umom i znanjem.

Zabrana ima svoja pravila. To su: proglašavanje griješnih, pokuda, kazna, i tako dalje.

Isto tako, zabrana ima i uslove i zapreke. Možda je zabrana potvrđena a pravila zabrane se ne sprovode zbog nestanka uslova ili postojanja zapreka, ili je zabrana prestala za određenu osobu a za drugu nije!? Mi ovo ponavljamo, jer ljudi u vezi s ovim imaju dva mišljenja.

Prvo: Mišljenje većine prethodnika i pravnika da je Allahov propis jedinstven i da je onaj ko mu se suprotstavi shvatljivim idžtihadom pogriješio, ali ima izgovor i bit će za to nagrađen. Prema tome, ovo djelo će, u osnovi, za onoga ko ga tumači biti zabranjeno, ali on neće snositi posljedice zabrane jer mu je Allah oprostio. On ne zadužuje nikoga izvan njegovih mogućnosti.

Drugo: Ono za njega nije haram zato što mu nije došao dokaz koji mu ga pojašnjava. Iako je, u isto vrijeme, haram za druge, za njega nije. Takvo razilaženje je približno i slično je razilaženju u izrazu. To je ono što se može reći o hadisima u kojima se izražava prijetnja ako se odnose na mjesto razilaženja. Učenjaci se slažu da se ovim hadisima može argumentirati u zabrani djela o kojima je izražena prijetnja, bez obzira da li se oni slagali ili razilazili.

Najveća potreba jeste dokazivanje ovim hadisima u slučaju razilaženja. Oni su se razišli u dokazivanju ovim hadisima u pogledu prijetnji ako ona nije izričite naravi, kao što smo već spomenuli.

Ako se kaže: *Zašto ne kažete da se hadisi o prijetnji odnose na slučajeve razilaženja, nego se donose na slučajeve konsenzusa kada će zbog ovakvog djela onaj ko ga čini biti proklet i na njega će se odnositi prijetnja srdžbe ili kazne? Ovo se odnosi na djelo koje je po konsenzusu kako biste izbjegli i najmanju mogućnost obuhvaćanja nekih mudžtehida prijetnjom u slučaju da čine nešto što smatraju dozvoljenim a ono je u suštini zabranjeno.*

Odgovor može biti dat s nekoliko aspekata:

Prvi: Zabrana djela, kao kategorija, može biti potvrđena u onome u čemu postoji razilaženje, a može biti nepotvrđena. Ako kažemo da ne može biti potvrđena, to znači da je potvrđena samo ona zabrana o kojoj postoji jedinstven stav učenjaka i slično. Ovo je suprotno konsenzusu ummeta, a ništavnost ove postavke je nužno poznata u islamu. Ako je zabrana kao kategorija potvrđena, pa makar u jednom obliku, onda mudžtehid koji to dozvoli može biti obuhvaćen prijetnjom, a može biti i izvan nje. Ako se kaže: Stići će ga, ili se kaže: Neće ga stići, onda znamo da je

zabrana prema konsenzusu potvrđena u hadisima o prijetnji. Potvrđena prijetnja u razilaženju je prema onome što smo spomenuli o pojedinostima. Prijetnja se odnosi na onoga ko čini djelo, a kazna za onoga ko dozvoljava haram je, u osnovi, veća od kazne za onoga ko ga čini bez uvjerenja u njegovu dozvoljenost. Ako je zabrana potvrđena u slučaju razilaženja, i ako mudžtehida koji dozvoli neko djelo neće stići kazna, jer ima za to izgovor, pa preče je da kazna ne stigne počinitelja takvog djela. Kao što nije uslovljeno da mudžtehid uđe pod propis ove zabrane u vidu prijekora ili kazne, nije uslovljeno ni da uđe pod propis prijetnje jer prijetnja je samo jedan vid pokude i kazne. Kada bi bilo moguće da uđe u ovu kategoriju, ono što bi bilo odgovor za neke vrste bilo bi i odgovor za druge.

Ne koristi razlika u mnoštvu i pomanjkanju pokude ili žestini i lahkoći kazne, jer je zabrana u maloj pokudi i kazni kao zabrana i u velikoj. Mudžtehida neće sustići ni mala ni velika kazna, nego suprotno tome, imat će nagradu i sevap.

Drugi: Postojanje konsenzusa o nekom djelu ili razilaženje nije u vezi sa samim djelom i njegovim osobinama. To su dodatne kategorije, prema onome što je predstavljeno nekim učenjacima zbog nepostojanja znanja.

Za općenit termin kojim se želi izreći specifičan pojam mora se utvrditi dokaz za to. On mora biti u vezi s obraćanjem u slučaju onih koji ne dozvoljavaju kašnjenje pojašnjenja. Ili, kašnjenje se, po mišljenju većine učenjaka, može odužiti do vremena potrebe.

Nema sumnje da su oni kojima je ovaj govor upućen u vrijeme Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellm, bili u potrebi da spoznaju njegov propis. Ako se općim tekstom koji proklinje onoga koji se hrani kamatom ili onoga koji formalno sklapa brak mislilo na postupak koji je po konsenzuzu svih učenjaka haram, što se može znati tek nakon Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, smrti i nakon što ummet iznese stav u vezi sa svim jedinkama koje su obuhvaćene tim općim tekstom, to bi značilo da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odgodio pojašnjenje do tog trenutka, a to nije dozvoljeno.

Treće: Ovo obraćanje upućuje se cijelom ummetu kako bi spoznao haram i čuvao ga se, a u tome im je oslonac konsenzus. Oni konsenzusom u sporenju argumentiraju kako bi im to bio oslonac u jedinstvenom mišljenju o njegovoj zabrani, i kako bi se na njega pozvali prilikom razilaženja. Da je tražena forma isključivo izražena u konsenzusu,

znanje o tome bi bilo ovisno o konsenzusu. Tako, argumentiranje ne bi važilo prije konsenzusa i ne bi imalo oslonca u konsenzusu. Oslonac za konsenzus mora prednjačiti; ostalo dolazi poslije, a to vodi u ništavno kruženje.

Oni koji mogu donijeti konsenzus tada ne mogu argumentovati hadisom sve dok ne budu znali određenu formu koja se njime želi. Ne mogu znati da se dotična forma želi sve dok se ne slože. Tako je argumentovanje ovisno o konsenzusu koji se donese prije, a konsenzus ovisi o prethodnom argumentovanju, ako im je hadis oslonac. U tom slučaju nešto je ovisno o samom sebi, pa je to nemoguće i ne može biti dokaz u razilaženju, jer se ne navodi.

Ovo je vid pobijanja hadisa u dokazivanju propisa u slaganju ili razilaženju. To je nužno zaključiti, tj. nijedan tekst u kojem se izražava teška kazna za određena djela ne zabranjuje ta djela, a to je, bez ikakve sumnje, ništavno.

Četvrto: Ovo iziskuje da se ne argumentira nijednim od ovih hadisa, osim poslije znanja da se ummet usaglasio u određenoj formi. Stoga, prvim generacijama ne bi bilo dozvoljeno da njime argumentiraju, kao i onima koji su ih čuli od

Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Bilo bi obavezno čovjeku koji čuje ovakav hadis, a nađe mnogo uleme koja radi po njemu, a ne zna da postoji oprečan mu hadis, da ne radi po njemu sve dok ne bude tražio da li u nekom predjelu zemlje ima suprotan hadis, kao što se ne može argumentirati konsenzusom, osim poslije potpunog ispitivanja.

Tada pada dokazivanje hadisom Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, zbog suprotstavljanja samo jednog mudžtehida. Tako mišljenje jednog čovjeka pobija riječi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, a njegova saglasnost podržava njegove riječi. Ako je taj pojedinac pogriješio, njegovom greškom pobija se govor Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Sve to je nužno ništavno.

Ako se kaže: Njime se ne dokazuje osim poslije znanja po konsenzusu, dokazi tekstova su tada ovisni o konsenzusu, a to je upravo suprotno konsenzusu. Tada tekstovi nemaju nikakvog značenja jer se u obzir uzima konsenzus, a tekst nema nikakvog utjecaja.

Ako se kaže: S njim se dokazuje jer se ne zna za postojanje razilaženja, onda mišljenje jednog čovjeka iz ummeta pobija semantički dokaz teksta. To je suprotno konsenzusu a ništavnost toga je nužno poznata u islamu.

Peto: Ili će usloviti u općenitom govoru da cijeli ummet bude uvjeren u zabranu, ili će se zadovoljiti uvjerenjem učenjaka. Ako je to prvo, nije dozvoljeno da zabranu argumentira hadisima o prijetnji sve dok ne bude znao da cijeli ummet, pa čak i oni odrasli u dalekim pustinjama i oni koji su ušli u islam nedavno, ne budu uvjereni da je to zabranjeno. To ni musliman ni bilo ko pametan ne može reći, jer znanje o tome nije moguće.

Ako neko kaže: Dovoljno je da znamo uvjerenje svih učenjaka, bit će mu rečeno: Ti si uslovio konsenzus uleme iz bojazni da prijetnja ne obuhvati neke mudžtehide, pa makar i griješili. Ovo je prisutno kod običnih ljudi koji nisu čuli argument o zabrani. Prijetnja obuhvatanja prokletstvom važi za prve kao i za druge.

Neće biti izlaza iz ovoga ako se kaže: Oni su velikani ummeta i odabranici između iskrenih, a ovi su ljudi sporedni, ili masa ummeta. Njihovo razlikovanje, na taj način, ne sprečava da zajedno učestvuju u ovom propisu. Uzvišeni Allah, kao što je mudžtehidu oprostio kada pogriješi, oprostit će i neznalici kada pogriješi, u slučaju da nije mogao naučiti. Šteta koja nastupa činjenjem djela običnih ljudi, kao u slučaju harama za koji se ne zna, te se nije moglo doći do spoznaje o zabrani, uveliko je

manja od štete koja nastane dozvolom nekih imama da se čini ono što je Zakonodavac zabranio nekim imamima koji nisu znali za zabranu određenog djela i nisu mogli doći do spoznaje njegove zabrane.

Zato je rečeno: Čuvajte se pogreške učenjaka, jer kada on posklizne, za njim to čine svi ostali. Ibn Abbas, radijallahu anhuma, kaže: *Teško učenjaku zbog njegovih sljedbenika!* Ako je njemu oprošteno, s obzirom na veličinu štete proizašle iz njegova djela, pa preče je da bude oprošteno drugima zbog manje štete proizašle iz djela.

Da! U jednom smislu se razlikuju: Ovaj mudžtehid je rekao prema svome idžtihadu, ali je širenjem znanja i oživljavnjem sunneta minimizirao nastalu štetu.

Allah je, na drugi način, između njih napravio razliku: Nagradio je mudžtehida za idžtihad i nagradio učenjaka za znanje u kojem neznalica nema učešća. Oni imaju zajedničko učešće u oprostu, ali se razlikuju u nagradi. Da kazna sustigne onoga ko je ne zaslužuje – to nije moguće, bio počinilac ugledan ili ne! Zato je potrebno ovu nemogućnost izbaciti iz govora o ove dvije skupine.

Šesto: Neki hadisi koji sadrže prijetnju jasno govore o onome o čemu postoji razilaženje, poput

hadisa u kojem se proklinje onaj ko se tri puta razvede od svoje žene, pa se ona formalno uda za drugoga da bi onom od koga se razvodila postala dozvoljena.

Dio učenjaka smatra da ovakav čovjek ne griješi uopće, jer tahlil nije bio temelj prvog ugovora, da bi se moglo reći: Proklet je zbog uvjerenja u obavezu izvršenja tahlila. Onaj ko je uvjeren da je brak prvog ispravan, pa makar uslov bio neispravan, tada je žena dozvoljena drugom i on se ne tereti grijehom.

Također, onaj ko čini ovo djelo može biti proklet zbog njega, ili isključivo zbog uvjerenja u obavezu izvršenja uslova u vezi s tahlilom, ili za oboje. Ako je to prvo ili treće, cilj je postignut.

Ako je to drugo, onda takvo uvjerenje uslovljava prokletstvo, svejedno došlo do tog zabranjenog čina ili ne. Tada onaj ko je spomenut u hadisu nije razlog prokletstva, jer se razlog prokletstva njega nije dotakao. To je ništavno. Zatim, uvjerenje o obavezi izvršenja, ako je u pitanju neznalica, on neće biti proklet, a ako je učenjak, onda to nije uslovljeno. Ako zna da nije obaveza, nemoguće je da bude uvjeren u obavezu izvršenja zabranjenog, osim da se otvoreno protivi Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i time postane nevjernik.

Tada se značenje hadisa vraća na prokletstvo nevjernika. Nevjerstvo nije specifično naslovljeno na onoga koji negira ovaj djelomični propis u odnosu na ostale. Takvi su na stepenu onih koji kažu: Allah prokleo onoga ko smatra da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, slagao kada je presudio da je neispravno usloviti razvod u bračnom ugovoru.

Zatim ovaj govor je, općenit i verbalno i značenjski. On je, prvostepeno, općenit.

Nije dozvoljeno protumačiti opći tekst poput ovoga nečim što se rijetko može shvatiti, jer bismo time Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, pripisali nepravilnost i nerazgovjetnost u govoru. Tako neki riječi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: ***Bračni ugovor bilo koje žene koja se vjenčala bez dozvole svoga staratelja, neispravan je***[1], tumače kao da je riječ o ženi koja se želi otkupiti od svoga robovlasnika, ako se uda bez njegove dozvole.

Pojašnjenje je u tome da musliman neznalica ne ulazi u značenje ovog hadisa, te da musliman znalac nije obavezan ispuniti ovaj uslov, jer iz uvjerenja ne uslovljava njegovo ispunjenje, osim ako je nevjernik. Međutim, nevjernik ne može sklopiti brak kao musliman, osim ako je licemjer. Teško je naći brak sklopljen na ovakav način.

1 Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi i Ibn Madže od Aiše, radijallahu anha. Ebu 'Avane, Ibn Hibban i Hakim su ga ovjerodostojili.

Kada bi bilo rečeno: Ova slika gotovo da ne može naumpasti čovjeku. Onaj ko bi to tvrdio, istinu bi rekao.

Spomenuli smo mnoge dokaze, na drugim mjestima, da se hadisom misli na onoga koji formalno sklapa brak s namjerom, pa makar to i ne uslovio.[2]

Isto se odnosi i na specifičnu prijetnju prokletstva, Vatre i slično, koja se, na nekim mjestima, uslovljava uz postojanje razilaženja učenjaka oko njenog propisa.

Na primjer: Prenosi se hadis Ibn Abbasa, radijallahu anhuma, od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, koji je rekao: ***Neka Allah prokune žene koje posjećuju groblja i one koji na njima grade bogomolje i osvjetljavaju ih.*** Tirmizi kaže: *Hadis je hasen-sahih.*[3]

2 U njegovoj vrijednoj knjizi *Podizanje dokaza protiv formalnog sklapanja braka.* Štampana je u trećem tomu *Fetvi.*

3 Ebu Davud, Ibn Madže i Ibn Hibban u svom *Sahihu* od Ebu Saliha Bazana, štićenika Ummu Hanie, a on od Ibn Abbasa. Tirmizijevo proglašavanje ovog hadisa dobrim je diskutabilno, jer je Ebu Salih slab prenosilac po muhaddisima. Ibn Adijj kaže: *Ne znam nijednog prethodnika da ga je prihvatio.* Munziri kaže: *O njemu su loše govorili svi imami.* Hadis: ***Neka Allah prokune žene koje posjećuju groblja!,*** prenose Ahmed, Ebu Davud i Hakim od Hassana ibn Sabita. U *Ez-Zevaidu* stoji: *Lanac prenosilaca hadisa Hassana ibn Sabita je ispravan. Njegovi prenosioci su povjerljivi.* Prenose ga, također, Ahmed, Tirmizi i Ibn Madže od Ebu Hurejre. Tirmizi kaže: *Hadis je hasen-sahih.*

O posjeti žena kaburovima neki su izrekli olakšice. Neki su to samo pokudili, ali nisu zabranili.

U jednom hadisu Ukbe ibn Amir, radijallahu anhu, prenosi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: ***Neka Allah prokune one koji opće sa ženama u analni otvor.***[1]

Kao i hadis Enesa, radijallahu anhu, od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: ***Onaj ko pribavlja i izlaže robu je opskrbljen, a onaj ko njome zelenaši*** (zadržava je u oskudici radi povećanja cijene) ***je proklet.***[2]

Već prije je spomenuto razilaženje u vezi s hadisom: ***S trojicom Allah neće pričati, niti će ih gledati na Sudnjem danu, niti će ih očistiti. Njima pripada bolna kazna!***

Među njima je onaj ko putniku uskrati višak vode. Prokleo je onoga koji prodaje vino, a neki prethodnici su ga prodavali.

---

1 Ahmed, Ebu Davud i Nesai sa riječima: ***Neka je proklet onaj koji opći sa ženom u njen analni otvor.***

2 Ibn Madže, Hakim i Darimi. Njegov lanac je slab. Prenosi Muslim u Sahihu od Ma'mera, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: ***Ko bude robu zadržavao u doba oskudice radi povećanja cijene, on je pogriješio.*** Pogledaj Izbor iz Muslimovog Sahiha, br 943.

Od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, se vjerodostojno prenosi na nekoliko načina da je rekao: ***Ko bude po zemlji iz obijesti vukao svoju odjeću, Allah ga neće pogledati na Sudnjem danu.***[3]

Rekao je: ***S trojicom Allah neće pričati, niti će ih gledati na Sudnjem danu, niti će ih očistiti. Njima pripada bolna kazna! Onaj koji svoju odjeću prepusti preko članaka, koji prigovara i koji proda svoju robu uz lažnu zakletvu.***[4]

Iako dio pravnika kaže: Povlačenje odjeće po zemlji i njeno puštanje preko članaka iz obijesti je pokuđeno, ali nije zabranjeno.

Također Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: ***Allah je prokleo ženu koja upliće kosu i kojoj se upliće tuđa kosa.***[5] Ovo je jedan od vjerodostojnih hadisa. O propisu uplitanja kose postoji poznato razilaženje.

---

3 Ahmed, Buhari, Muslim i sakupljači sunena prenose od Abdullaha ibn Omera ibn el-Hattaba, radijallahu anhuma.

4 Muslim, Ebu Davud, Nesai, Tirmizi i Ibn Madže od Ebu Zerra, radijallahu anhu.

5 Ahmed, Buhari, Muslim i sakupljači sunena prenose od Abdullaha ibn Omera ibn el-Hattaba, radijallahu anhuma, uz riječi: ***Allah je prokleo ženu koja upliće tuđu kosu i onu koja traži da joj se uplete tuđa kosu.***

Također riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: ***Onaj ko pije iz srebrene posude u svom stomaku potpiruje vatru Džehennema.***[1] Neki učenjaci to nisu strogo zabranili.

Sedmo: Obaveza slijeđenja generalnog dokaza je postojeća, a spominje se i drugačija predaja koja nije ispravna da bi bila oprečna. Jer, to je cilj. Kaže se: Primjena ovoga u slučajevima konsenzusa i razilaženja iziskuje da pod prokletstvo uđu neki koji to ne zaslužuju.

Pa će se reći: Ako je bliže određivanje (specificiranje – tahsis) suprotno temelju, onda je i njegovo šire određivanje u suprotnosti sa temeljem. Iz ovog općenitog pravila se izuzima onaj ko ima opravdanje zbog neznanja, idžtihada ili slijeđenja. Ali je propis sveobuhvatan za one koji nemaju izgovora, kao što je sveobuhvatan za sve primjere u kojima se učenjaci slažu. Ovo bliže određivanje (tahsis) je manje, pa je zato i preče.

Osmo: Ako termin protumačimo u ovom kontekstu, onda on podrazumijeva razlog prokletstva. Na izuzecima se, zbog zapreke, ne primjenjuje ovo pravilo. Onaj koji nešto obećava ili prijeti nečim, nije obavezan da izuzima one na koje

1 Buhari i Muslim prenose od Ummi Seleme, radijallahu anha.

se obećanje ili prijetnja ne primjenjuju zbog nekog razloga. Tada će govor biti tačan.

A ako prokletstvo učinimo za djelo o čijoj zabrani postoji konsenzus, ili proklinjemo zbog uvjerenja koje se suprotstavlja konsenzusu, onda se razlog prokletstva ne spominje u hadisu. To općenito pravilo mora se bliže odrediti. Ako je neophodno da se bliže odredi u oba slučaja, pridržavanje uz prvi je preče, jer se vanjština govora s njim slaže i ne sadrži unutrašnja značenja.

Deveto: Traži se negacija prokletstva onoga koji ima izgovor.

Prije smo spomenuli da je cilj hadisa prijetnje pojašnjenje da je određeno djelo uzrok prokletstva. Ova pretpostavka glasi: Ovo djelo je uzrok prokletstva.

Kada bi ovo bilo rečeno, to ne bi iziskivalo da se propis ostvari u slučaju svake osobe, ali bi iziskivalo nastupanje razloga ako ga ne slijedi propis. U tome nema zabranjenog. Ustanovili smo prije da pokuda neće sustići mudžtehida. Mi čak kažemo: Veći je grijeh onoga koji dozvoli zabranjeno od onoga ko ga čini. Tako je onaj koji ima opravdanje opravdan.

Ako se kaže: Pa ko će onda biti kažnjen? Počinilac ovog harama je ili mudžtehid ili njegov sljedbenik, a nijedan od njih ne podliježe kazni.

Kažemo: Odgovor je višeznačan:

Prvo: Cilj je pojašnjenje da dotično djelo uzrokuje kaznu, svejedno uradio ga neko ili ne.

Ako se pretpostavi da nema onoga ko bi ga počinio i da je uslov kazne prestao, ili da postoji zapreka kazne za onoga ko ga je počinio, ne bi se time smanjila vrijednost ovog djela u smislu zabrane, nego mi znamo da je ono zabranjeno i neka ga izbjegava onaj kome je njegova zabrana jasna.

Allahova milost prema onome ko počini takvo djelo je da ima opravdanje i izgovor za njega. Kao što su mali grijesi zabranjeni, oni bivaju oprošteni čuvanjem od velikih. To se odnosi i na sve zabrane o kojima postoji razilaženje učenjaka.

Ako se dokaže da je djelo haram, i ako onaj ko ga čini iz idžtihada ili slijeđenja ima izgovor, to nas ne sprečava da budemo uvjereni da je djelo zabranjeno.

Drugo: Pojašnjenje propisa je razlog za otklanjanje sumnje, što sprečava nastupanje kazne. Nije cilj da opravdanje zbog uvjerenja bude stalne prirode, nego je, prema mogućnosti, potrebno da

nestane. Da nije toga ne bi bilo obavezno pojašnjavati znanje, a ostavljanje ljudi u zabludi za njih bi bilo bolje. Također, bilo bi bolje da se nejasna pitanja islama ne pojašnjavaju.

Treće: Pojašnjenje propisa i prijetnje razlog je da se izbjegava zabranjeno. Da nije toga, proširilo bi se prakticiranje ružnih djela.

Četvrto: Ovaj izgovor nije opravdanje osim kada nismo u mogućnosti da ga otklonimo. U suprotnom, kada čovjek bude u mogućnosti da spozna istinu, pa u tome bude nemaran, nema opravdanja.

Peto: Ima ljudi koji dotično djelo čine bez idžtihada koji im to dozvoljava, ili kao sljedbenici mudžtehida. Za ovaj primjer nastupa razlog prijetnje ako ne postoji posebna zapreka. Bit će izloženi prijetnji i ona će ih stići, osim da ih presretne druga zapreka u vidu pokajanja, dobrih djela koja brišu loša i sl.

Ovo je, svakako, nesigurno, jer čovjek nekada misli da mu njegov idžtihad ili slijeđenje mudžtehida dozvoljava određen čin, pa u tome nekada pogodi a nekada pogriješi. Međutim, u slučaju onog ko traži istinu, a od istine ga ne odvrati slijeđenje strasti, Allah ne zadužuje nikoga preko njegovih mogućnosti.

Deseto: Ako ove hadise gledamo shodno njihovom vanjskom sadržaju i ako to uzrokuje da neki mudžtehidi mogu ući pod prijetnju, te ako ne uzmemo u obzir njihov sadržaj, to je onda uzrok da se neki mudžtehidi svrstaju pod prijetnju.

Ako uzmemo u obzir obje pretpostavke, hadis je onda lišen oprečnosti i dužnost je raditi po njemu.

Pojašnjenje: Mnogi imami su otvoreno rekli da je proklet onaj koji čini djelo u vezi s kojim postoji razilaženje. U takve se ubraja Abdullah ibn Omer, radijallahu anhuma. On je upitan o čovjeku koji se formalno oženi da bi ta žena postala dozvoljena prvom mužu, a za to ne znaju ni žena ni njen muž. Odgovorio je: ***To je preljuba, a ne brak. Allah je prokleo onoga ko formalno vjenča ženu da bi ona postala dozvoljena prvom mužu, kao i onoga kome se to čini.*** Ovo je sačuvano od njega i drugih iz više predanja.

Među njima je i imam Ahmed ibn Hanbel, Allah mu se smilovao. On je rekao: *Onaj ko želi takvim bračnim ugovorom tahlil, on je muhallil koji je proklet.*

Ovo je preneseno od više imama u različitim formama razilaženja u pitanjima vina, kamate i slično.

Ako se šerijatsko prokletstvo, i njemu slične prijetnje koje su navedene u tekstovima, odnose samo na ono u čemu se učenjaci slažu, onda su proklinjali one koje nije dozvoljeno proklinjati i zato zaslužuju prijetnju koja se prenosi u više hadisa.

Primjer su Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, riječi: ***Proklinjanje muslimana je kao njegovo ubistvo.***[1]

Kao i njegove riječi koje prenosi Ibn Mes'ud, radijallahu anhu: ***Vrijeđanje muslimana je griješenje, a njegovo ubistvo nevjerstvo.***[2].

Od Ebu ed-Derda'a, radijallahu anhu, prenosi se da je čuo Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako govori: ***Oni koji vrijeđaju narušavajući čast drugih i koji proklinju neće na Sudnjem danu biti zalagači niti šehidi.***

Od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, se prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: ***Ne treba iskrenu čovjeku da druge proklinje.***[3]

1 Muttefekun 'alejhi. Predaja je dio dužeg hadisa Sabita ibn Ed-Dahhaka el-Ensarija, radijallahu anhu, uz riječi: ***Proklinjanje vjernika je kao i njegovo ubistvo.***

2 Muttefekun alejhi

3 Muslim

Od Abdullaha ibn Mes'uda, radijallahu anhu, prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: ***Vjernik neće vrijeđati, proklinjati, bestidna djela činiti, niti ružno govoriti.***[1]

U drugoj predaji se kaže: ***Nijedan čovjek neće nešto neosnovano prokleti, a da se prokletstvo neće na njega strovaliti.***[2]

Ova prijetnja izrečena je u vezi s proklinjanjem. Čak je rečeno: Onaj ko prokune onoga ko to ne zaslužuje, sam je proklet. Proklinjanje je grijeh i čovjeka izvodi iz istinoljubivosti, šefa'ata (zalaganja), šehadeta (stepena šehida) i obuhvata one koji proklinju a na to nemaju prava.

Kada onaj ko radi djelo o kojem se učenjaci razilaze ne ulazi u ovaj tekst, onda i nema pravo na to. Onaj koji proklinje uzrokovat će ovu prijetnju. Tako su mudžtehidi koji smatraju da i hadisi u čijem propisu ima razilaženja naglasili da se ova prijetnja ostvaruje.

1 Tirmizi i kaže: *Hadis je hasen*. Ahmed i Buhari u *El-Edebu el-Mufredu*, te Ibn Hibban i Hakim.

2 Hadis prenose Ebu Davud, Tirmizi i Ibn Hibban u Sahihu od Ibn Abbasa, radijallahu anhuma. Tekst hadisa glasi: *Neki čovjek je prokleo vjetar u prisustvu Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa je on rekao:* ***Ne proklinji vjetar, jer je njemu to naređeno. Nijedan čovjek neće nešto neosnovano prokleti, a da se prokletstvo neće na njega strovaliti.***

Ako se u oba slučaja – i kada se kaže da je postupak o kojem postoji razilaženje obuhvaćen prijetnjom, i kada se kaže da to nije – može zaključiti i shvatiti nešto što je pokuđeno i zabranjeno (na primjer, izvođenje zaključka da je proklet mudžtehid koji dozvoli ono što je tekstom zabranjeno, ili da je proklet mudžtehid koji je prokleo onoga ko ne zaslužuje da bude proklinjan), onda znamo da se, ustvari, i ne radi o nečemu što je pokuđeno, i da je dozvoljeno takav tekst uzeti kao argument; a ukoliko ni u jednom ni u drugom slučaju nema lošeg zaključka ili pretpostavke, to znači da nema ništa loše u tome da se radi po hadisu.

Zato, kada se potvrdi njihova povezanost i zna se da njihov ulazak pod prijetnju, uz pretpostavku postojanja, iziskuje i njihov ulazak pod prijetnju uz pretpostvaku nepostojanja, onda potvrđeno može biti jedno od dvoje: Postojanje obavezujećeg i obavezanog, a tada svi ulaze, jer kada postoji obavezani postoji i obavezujuće. Ako nema obavezujećeg, nema ni obaveznog. To je dovoljno da se pitanje pobije. Međutim, u stvarnosti vjerujemo da obje pretpostavke ne ulaze u prijetnju, kao što je ustanovljeno.

Ulazak pod prijetnju uslovljen je nepostojanjem izgovora za određeni čin. Onoga ko posjeduje šerijatsko opravdanje uopće ne obuhvata prijetnja.

Mudžtehid ne samo da ima opravdanje, već je i nagrađen. Zato tu prestaje uslov ulaska pod prijetnju. On pod nju ne ulazi, bio uvjeren da je hadis tumačen prema vanjštini ili o njemu postoji razilaženje za koje postoji opravdanje. Ova konstatacija je decidna i ne može se izbjeći, osim u jednom slučaju.

Taj slučaj je da neko upita: da su neki učenjaci ubijeđeni u to da je djelo o kojem postoji razilaženje obuhvaćeno prijetnjom i da shodno svome uvjerenju prijete počiniocima tog dijela... i griješe u tom uvjerenju i za to imaju opravdanje i nagradu? Zato pod prijetnju ne potpada onaj ko je neosnovano proklet, jer se prijetnja, po meni odnosi na proklinjanje za djelo o kome je donesen konsenzus. Ko proklete nekoga koga je, po jednoglasnom mišljenju islamskih učenjaka, zabranjeno proklinjati, sam će biti proklet.

Ako je u tom pitanju proklinjanje nečega što je predmet razilaženja, neće ući u hadise prijetnje, kao što i djelo u vezi s čijom dozvoljenosti postoji razilaženje i njegov se počinalac prokune, ne ulaze u hadise o prijetnji. Kao što smo izdvojili razilaženje

iz prve prijetnje, također je izdvojeno i iz druge. Uvjeren je da hadisi o prijetnji, na obje strane, ne obuhvataju ovo razilaženje, niti u dozvoljenosti djela niti u dozvoljenosti proklinjanja onoga ko ga čini, svejedno vjerovao da je ono dozvoljeno ili ne.

Ja, prema ove dvije pretpostavke, ne dozvoljavam proklinjanje onoga ko ga počini, niti dozvoljavam proklinjanje onoga ko prokune njegova počinioca. Nisam uvjeren da počinilac, kao i onaj koji proklinje, ulazi pod prijetnju hadisa. Neću oštro osuditi onoga ko proklinje kao što bi ga osudio onaj koji smatra da on podliježe prijetnji. Zapravo, njegovo proklinjanje onoga ko počini djelo u kojem ima razilaženja, po meni ulazi u općenita pitanja idžtihada. Ja sam uvjeren da on u tome griješi. Kao što sam uvjeren da griješi i onaj koji to dozvoljava.

Tri su mišljenja prilikom razilaženja:

1. Dozvoljenost.
2. Zabrana i stizanje prijetnje.
3. Zabrana koja nije popraćena žestokom prijetnjom.

Ja odabirem treće mišljenje, jer postoji dokaz za zabranu djela i zabranu proklinjanja onoga ko počini djelo u vezi s kojim ima razilaženja učenjaka,

ali sam i uvjeren da hadis koji se navodi o prijetnji počiniocu i prijetnji proklinjaču, ne obuhvata ova dva spomenuta slučaja.

Upitanom će biti rečeno: Ako dozvoljavaš da proklinjanje počinioca takvog djela ulazi u pitanja idžtihada, onda je dozvoljeno da to argumentiraš vanjskim značenjem predaje. Jer, u tom slučaju nismo sigurni od toga da značenje o kojem postoji razilaženje bude ciljano prijetnjom, a postoji i povod za to, stoga je obaveza postupati po hadisu.

Ako ne dozvoljavaš da to ulazi u pitanja idžtihada, onda je njegovo proklinjanje izričito zabranjeno.

Nema sumnje da onaj ko prokune mudžtehida na izričito nedozvoljen način sam ulazi pod prijetnju koja se navodi o onome ko proklinje, pa makar za to iznosio tumačenja poput onih koji su proklinjali neke ispravne prethodnike (selef).

Potvrđuje se da je kruženje nužno, svejedno izričito zabranjivao proklinjanje onoga ko počini djelo o kojem postoji razilaženje ili razilaženju našao tu mjesta. To je uvjerenje koje sam spomenuo. Dokazivanje tekstovima ne odbacuje se ni u jednom od ta dva slučaja. To je sasvim jasno.

Njemu će, također, biti rečeno: Ne želimo dokazati da je ono u vezi s čim postoji razilaženje obuhvaćeno prijetnjom, nego želimo ostvariti argumentaciju hadisom o prijetnji u slučaju razilaženja učenjaka. Hadis donosi dva pravila: Zabranu i prijetnju. Ono što si spomenuo isključivo je podložno negaciji njegova dokazivanja o prijetnji.

Ovdje se želi reći: To je samo pojašnjenje njegova dokaza o zabrani. Ako usloviš da hadisi o prijetnji onome koji proklinje ne podrazumijevaju proklinjanje o kojem postoji razilaženje, onda za proklinjanje o kojem postoji razilaženje ne preostaje dokaz njegove zabrane. A mi o tome govorimo, to jest, o proklinjaju o kojem postoji razilaženje. Ako nije zabranjeno, onda je dozvoljeno.

Ili će biti rečeno: Ako se ne uspostavi dokaz za njegovu zabranu, nije ni dozvoljeno vjerovati da je zabranjen, a to iziskuje da se smatra dozvoljenim. To su hadisi o proklinjanju onoga ko počini neko djelo. Učenjaci se razilaze u pogledu dozvole njegova proklinjanja. Nema dokaza za zabranu proklinjanja prema ovoj pretpostavci. Zato je dužnost postupati prema dokazu koji nema oprečnog i koji uslovljava dozvolu proklinjanja. A to samo poništava postavljeno pitanje.

Ta problematika predstavlja se onome koji s druge strane pita! Jer, većina tekstova koji zabranjuju proklinjanje sadrži i prijetnje. Ako nije dozvoljeno dokazivati tekstovima o prijetnji u vezi s kojim postoji razilaženje, nije dozvoljeno ni dokazivati njima u slučaju proklinjanja o kojem postoji razilaženje, kao što smo pojasnili. Ako bi rekao: Ja konsenzusom učenjaka dokazujem zabranu proklinjanja!

Bit će mu rečeno: Konsenzus je donesen u pogledu proklinjanja određene osobe, a proklinjanje po osobinama je dozvoljeno, bez razilaženja.

Prije je rečeno da proklinjanje po osobinama nije uslov da kletva sustigne svakog pojedinca s tom osobinom, osim ako za to budu ispunjeni uslovi i nestanu zapreke, a to nije tako kao što misliš.

Bit će, također, rečeno: Svi dokazi koji ukazuju na zabranu prakticiranja ovih hadisa u slučaju slaganja učenjaka ovdje su navedeni.

Oni pobijaju to pitanje, kao i njegovu osnovu.

To nije iz nastojanja da se dokaz učini jednim od uvoda za drugi dokaz. Kako bi se reklo: Ovo je dodatak, a postoji samo jedan dokaz.

Ovim se želi pojasniti da je zabranjeno djelo na koje su oni mislili uvjetovano u obje pretpostavke,

i tada neće biti zabranjeno. Tako će jedan dokaz ukazati na razilaženje u tekstovima i da u njemu nema zabrane. Nije nemoguće da dokaz za željeno bude i dokaz za nešto drugo, iako je oboje, ustvari, u uskoj vezi.

Jedanaesto: Učenjaci se slažu da je dužnost postupati po hadisima prijetnje koji nalažu zabranu.

Neki su iznijeli suprotno mišljenje, samo o radu u skladu s hadisima prijetnje koji se prenose od jedne osobe (*ahad hadisi*).

U zabrani ne postoji razilaženje koje se može uzeti u obzir.

Učenjaci iz reda ashaba, tabiina i pravnika poslije njih, neka je Allah sa svima zadovoljan, u svojim obraćanjima i knjigama su tim hadisima argumentirali svoje stavove prilikom razilaženja. Kada bi u hadisu bila kakva prijetnja, to bi bio još veći razlog da se uspostavi zabrana prema onome što srca poznaju. Također, spomenuli smo prije, napomena o davanju prednosti mišljenju onih koji postupaju u skladu s ovim propisom i uvjereni su u prijetnju. To je mišljenje većine. Prema tome, ne može se prihvatiti pitanje koje je suprotno onome o čemu se slaže većina učenjaka.

Dvanaesto: Tekstovi o prijetnji iz Kur'ana i sunneta su brojni. Dužnost je o njima govoriti generalno, bez specifičnog spominjanja određene osobe. To jest, da se kaže: *Ovaj je proklet.* Ili: *On je u srdžbi Allahovoj, on zaslužuje Džehennem...*

Naročito ako ta osoba ima posebne vrijednosti i dobra djela.

Svi ljudi, osim vjerovjesnika, neka je na njih salavat i selam, mogu počiniti male i velike grijehe, a uz to mogu biti iskreni, šehidi ili dobri ljudi. Prije je rečeno da posljedice grijeha mogu izostati putem pokajanja, traženja oprosta, dobrih djela, nedaća kojima se potiru grijesi, šefa'atom ili čistom Allahovom voljom i milošću.

Ako bismo govorili u skladu s onim što ovi ajeti i iziskuju:

﴿ إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا. ﴾

Oni koji bez ikakva prava jedu imetke siročadi – doista jedu ono što će ih u vatru dovesti i oni će u ognju gorjeti.[1]

1 En-Nisa', 10.

﴿ وَمَن يَعْصِ اللهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُّهِينٌ. ﴾

A onoga ko se bude protiv Allaha i Poslanika Njegova dizao i preko granica Njegovih propisa prelazio – On će u vatru baciti, u kojoj će vječno ostati; njega čeka sramna patnja.[2]

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ لاَ تَأْكُلُواْ أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلاَّ أَن تَكُونَ تِجَارَةً عَن تَرَاضٍ مِّنكُمْ وَلاَ تَقْتُلُواْ أَنفُسَكُمْ إِنَّ اللهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا وَمَن يَفْعَلْ ذَلِكَ عُدْوَانًا وَظُلْمًا فَسَوْفَ نُصْلِيهِ نَارًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللهِ يَسِيرًا. ﴾

O vjernici, jedni drugima na nedozvoljen način imanja ne prisvajajte, - ali, dozvoljeno vam je trgovanje uz obostrani pristanak – i jedni druge ne ubijajte! Allah je, doista, prema vama milostiv. Onoga ko to nepravično i nasilno uradi – Mi ćemo u vatru baciti, to je Allahu lahko.[3]

Navest ćemo hadise Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem:

-Allah je prokleo onoga ko pije vino...,

-Ko je neposlušan prema roditeljima...,

-Ko mijenja granice na zemljišnim posjedima...,[4]

2 En-Nisa‘, 14.

3 En-Nisa‘, 29 i 30

4 Ahmed, Muslim i Nesai prenose od Alije, radijallahu anhu: ***Neka Allah prokune onoga ko proklinje svoje roditelje,***

-Neka Allah prokune kradljivca...,[1]

-Allah je prokleo onoga ko uzima kamatu, ko je daje, ko svjedoči pri kamatnom ugovoru i ko ga zapisuje...,[2]

-Allah je prokleo onoga ko utaji zekat i ko ga uskraćuje...[3]

-Ko u Medini novotariju uvede ili dadne utočište novotaru, neka je na njega prokletstvo Allaha, meleka i svih ljudi![4]

---

neka prokune onoga ko prinese žrtvu mimo Allahu, neka prokune onoga ko da utočište novotaru, i neka prokune onoga ko mijenja granice zemljišnih posjeda.

1 Muttefekun alejhi. Hadis je dio predaje koja se prenosi od Ebu Hurejre, radijallahu anhu: ***Neka Allah prokune kradljivca koji ukrade jaje pa mu zbog toga bude odsječena ruka, ili ukrade konopac pa mu i zbog toga bude odsječena ruka.***

2 Taberani od Ibn Mes'uda, radijallahu anhu. Prenosi ga i Muslim od Džabira, radijallahu anhu, riječima: *Allahov Poslanik je prokleo onoga ko uzima kamatu...*

3 Ahmed u Musnedu, sa dva lanca, od kojih je prvi slab zbog El-Harisa el-Ea'vera, a drugi je ispravan. On glasi: Rekao je Abdullah: *Onaj koji uzima kamatu, ko je daje, ko je zapisuje i ko svjedoči tom ugovoru, ako budu znali za nju; one koje tetoviraju i koje traže da im se to učini, onaj koji utaji zekat; onaj ko se odmetne nakon Hidžre odlazeći u pustinju; svi su, jezikom Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, prokleti na Sudnjem danu.*

4 Muslim, str. 995, od Enesa, radijallahu anhu. Potpun tekst hadisa glasi: ***Allah od njega na Sudnjem danu neće primiti ni obaveze ni nafile ni iskupa. Garancija muslimana je jedna. Pod njom imaju prava najniži slojevi društva. Ko bude tvrdio da mu je neko drugi otac, a on to nije, ili bude tvrdio da mu je neko drugi robovlasnik, neka je na njega prokletstvo Allaha, meleka i svih ljudi. Allah od njega na Sudnjem danu neće primiti ni obavezna djela, ni nafile, a ni iskup.***

-Ko bude vukao svoju odjeću po zemlji iz obijesti, Allah neće u njega pogledati na Sudnjem danu.[5]

-U Džennet neće ući onaj u čijem srcu bude trunka oholosti.[6]

-Ko nas vara nije naš.[7]

-Ko bude tvrdio da mu je neko drugi otac, a on to nije, ili da mu je neko drugi robovlasnik, njemu je Džennet zabranjen.[8]

-Ko se zakune lažnom zakletvom kako bi uzeo dio imetka muslimana, srest će Allaha Koji će biti srdit na njega.[9]

-Ko dozvoli imetak čovjeka muslimana sa lažnom zakletvom, Allah mu je obavezao vatru i zabranio mu Džennet.[10]

-U Džennet neće ući onaj ko prekida rodbinske veze![11]

---

5 Ahmed, Buhari, Mislim, autori sunena od Ibn Omera radijallahu anhuma.

6 Muslim, str. 93, od Abdullaha ibn Mes'uda, radijallahu anhu. Izbor iz Sahihu Muslima br. 54.

7 Tirmizi, sa navedenim riječima. Muslim u svome Sahihu prenosi: ***Ko vara nije naš.***

8 Ahmed, Buhari, Muslim.

9 Ahmed, Buhari, Muslim i sakupljači sunena od El-Eš'asa ibn Kajsa i Abdullaha ibn Mes'uda, radijallahu anhum.

10 Prenosi Muslim, str. 122, od Ebu Umame, a riječi hadisa su: ***Ko zakletvom uskrati pravo muslimana, Allah mu je odredio Vatru i zabranio Džennet.***

11 Muslim u Sahihu, str 1981, kao i Buhari u *El-Edebu el-Mufredu*. Ahmed, Buhari, Ebu Davud i Tirmizi ga prenose riječima: ***U Džennet neće ući onaj ko kida rodbinske veze.*** Izbor iz hadisa Sahihu Muslim, 1765.

Nije nam dozvoljeno da posebno preciziramo osobu zbog činjenja spomenutih djela. Kažemo da je određena osoba pala pod jednu od ovih prijetnji, ali postoji mogućnost pokajanja i drugih načina potiranja ove kazne.

Nije dozvoljeno reći da nam nije dozvoljeno reći da ovo povlači za sobom proklinjanje muslimana, ummeta Muhammedovog, iskrenih i dobrih ljudi.

Kaže se: Kada od iskrenog i dobrog čovjeka poteknu takva djela, onda se za njega mora naći zapreka (opravdanje) koja sprečava ostvarenje prijetnje, s tim da njen uzrok postoji.

Onaj koji čini spomenuto i misli - na osnovu svoga *idžtihada*, *taklida* (slijeđenja drugih) ili nečeg drugog - da je to dozvoljeno, u krajnjem slučaju može da pripada vrsti iskrenih koje neće sustići prijetnja zbog zapreke, kao što prijetnja neće stići zbog pokajanja, dobrih djela i drugo.

Znaj da je ovo put kojim treba ići. Osim njega postoje dva podla pravca.

1. Mišljenje da će prijetnja stići svakog pojedinca posebno. Oni se pozivaju na tekstove koji to iziskuju. Ovo je gore od mišljenja haridžija, mu'tezila i drugih, koji su ljude zbog velikih grijeha

izopćavali iz vjere. Ništavnost tog mišljenja je nužno poznata u dini-islamu, dokazi za to su jasni i nisu ovdje predstavljeni.

2. Ostavljanje mišljenja i postupanja po ovim hadisima Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, misleći da njihovo praktikovanje uzrokuje vrijeđanje onih koji postupaju suprotno njima. To ostavljanje vodi u zabludu i priključivanje sljedbenicima Knjige koji su svoje svećenike i monahe uzeli za bogove mimo Allaha, kao i Mesiha sina Merjeminog. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: ***Nisu ih obožavali, ali su im oni dozvoljavali zabranjeno, pa su ih slijedili. Zabranjivali su im dozvoljeno, pa su ih opet slijedili.***[1]

Također, vodi u pokornost stvorenjima u nečemu što je nepokornost Stvoritelju. Vodi u ružne ishode i posljedice, te pogrešnom tumačenju jasnih riječi Uzvišenog:

---

1 Ahmed, Tirmizi i Ibn Džerir iz predaja Adijja ibn Hatima, radijallahu anhu, koji je ušao kod Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, dok je učio ajet:

﴿ اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ ﴾

Svoje su svećenike i monahe uzeli za bogove mimo Allaha, rekao sam: *Oni ih nisu obožavali!* Odgovorio je: ***Naprotiv, oni su im zabranjivali dozvoljno, a dozvoljavali zabranjeno, pa su ih slijedili. To je bilo njihovo obožavanje svećenika i monaha.***

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ أَطِيعُواْ اللهَ وَأَطِيعُواْ الرَّسُولَ وَأُوْلِي الأَمْرِ مِنكُمْ فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلاً . ﴾

O vjernici, pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku i predstavnicima vašim. A ako se u nečemu ne slažete, obratite se Allahu i Poslaniku, ako vjerujete u Allah i u onaj svijet; to vam je bolje i za vas rješenje ljepše.[1]

Zatim, učenjaci se mnogo razilaze. U vezi sa svakom predajom u kojoj se izražavaju oštre mjere postoji razilaženje. Ostavljanje tih riječi, ili, apsolutno, ostavljanje postupanja po njima, uslovljava da iz ove zabrane proistekne nešto što je veće da bi se moglo opisati kao nevjerstvo ili otpadništvo od vjere. Ako ova zabrana nije veća od onoga prije, onda nije ni manja.

Neophodno je da vjerujemo u cijelu Knjigu, da slijedimo ono što nam je objavio naš Gospodar. Nećemo vjerovati u jedan, a ne vjerovati u drugi dio Kur'ana. Neka naša srca ne budu nemarna prema slijeđenju nekih sunneta i neka ne bježe od njihova prihvatanja zbog oprečnih običaja, tradicije i pohota. To predstavlja izlazak s Pravog puta na put onih na koje je izlivena srdžba i koji su zalutali.

1 En-Nisa', 59

Neka nas Allah uputi na riječi i djela koja On voli i čime je zadovoljan, na ono što je dobro i spas za nas kao i za sve muslimane. Neka je slava Allahu Gospodaru svih svjetova.

Neka je salavat i mnogostruki selam na posljednjeg Vjerovjesnika, Njegovu porodicu, ashabe, njegove supruge - majke vjernika, te na one koji ih slijede u dobru sve do Sudnjeg dana

SADRŽAJ: